

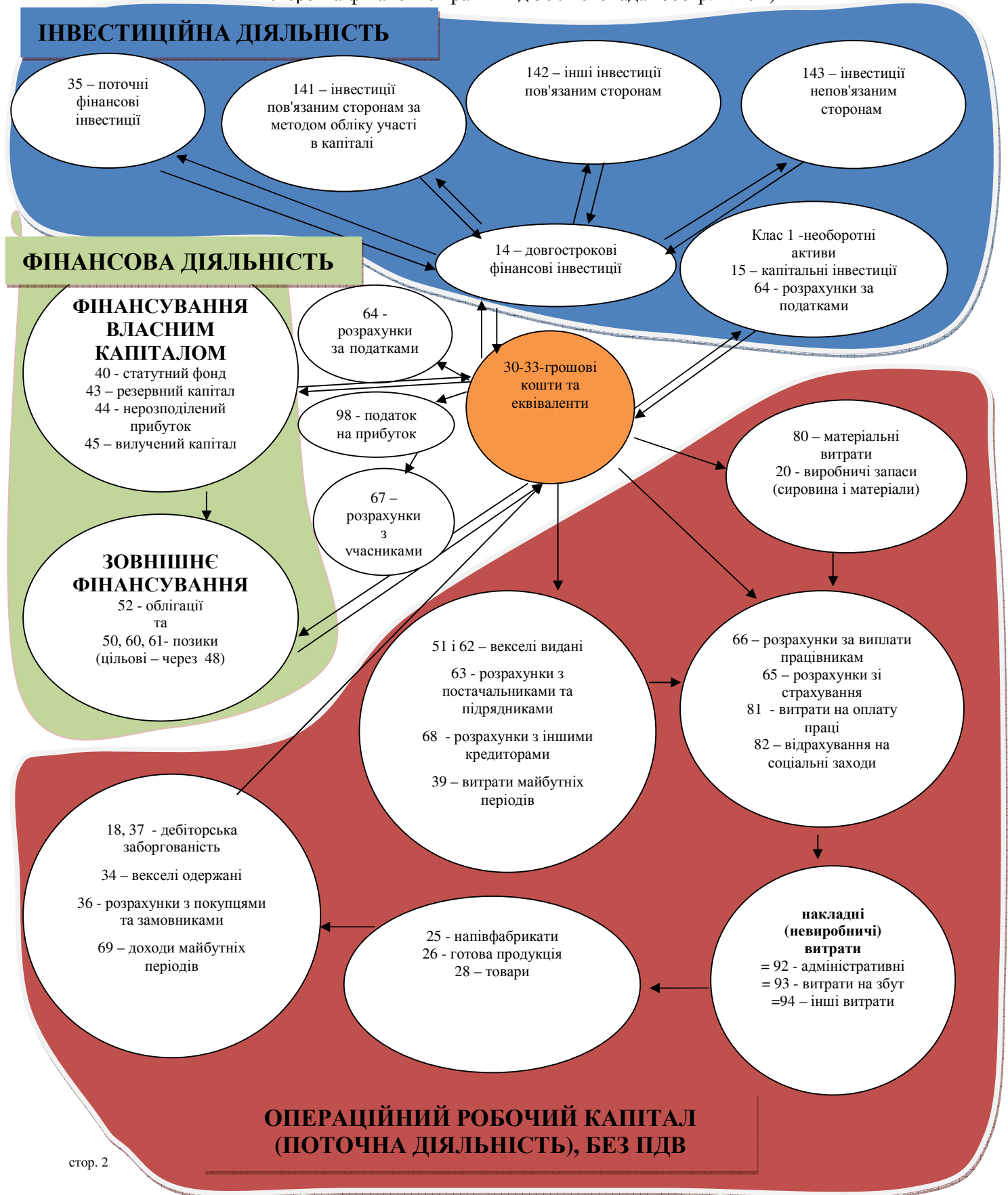
“КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ І РИНКИ КАПІТАЛУ”

1. Грошові потоки підприємства
2. Бухгалтерський і податковий облік
3. Ризик та норма доходу
4. Методи інвестиційного аналізу
5. Дивіденди, вилучення акцій, оподаткування
6. Оцінка об'єктів у матеріальній формі
7. Структура капіталу
8. Рух грошових коштів: фінансова діяльність і випуски цінних паперів
9. Рух грошових коштів: інвестиційна діяльність
10. Рух грошових коштів: операційна діяльність
11. Компенсація управлінського персоналу
12. Питання банкрутства
13. Особливості обліку бюджетними установами

“При складанні фінансового плану на певний бухгалтерський період, будь-який фінансовий директор повинен спланувати рентабельність активів понад норму доходу на інвестований капітал (Ka), або у випадку розподілу інвестованого капіталу на власний капітал і на запозичений капітал – спланувати рентабельність власного капіталу понад норму доходу на власний капітал (Ke), а рентабельність запозиченого капіталу понад норму доходу на запозичений капітал (Kd)”.

1. ГРОШОВІ ПОТОКИ ПІДПРИЄМСТВА

(нумерація синтетичних рахунків Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. N 291)

2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ І ПОДАТКОВИЙ ОБЛІКИ

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських зобов'язань підприємств і організацій, що складається з 3-х груп, 10-ти класів та 2-х порядків, та Інструкція щодо його застосування, орієнтовані на видачу всієї інформації, необхідної для користувача, затверджені Наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.99 р., зареєстрованому Міністерством юстиції України 21.12.99 р. під № 892/4185, дозволяють вести бухгалтерський облік згідно 34-м положенням (стандартам) бухгалтерського обліку.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 3 “Звіт про фінансові результати” та Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 4 “Звіт про рух грошових коштів” затверджені одним і тим же Наказом міністерства фінансів України № 87 від 31.03.99 р., але аналізувати їх найкраще разом, шляхом співставлення двох різних способів ведення обліку – від визнання доходу (виручки) від реалізації у звіті про фінансові результати до запису грошових потоків у звіті про рух грошових коштів, які не залежать від обраної політики бухгалтерського обліку, що повинна відображувати економіку бізнесу. В таблиці, наведеній на сторінці № 2, взято формат звіту про рух грошових коштів, до якого застосовано коди синтетичних рахунків. Для сільських господарств та підприємств інших галузей з підсобним сільськогосподарським виробництвом застосовуються інші рахунки.

Взагалі, якщо звернутися до лінійки програмних продуктів “ІС:Підприємство”, то розмежування між нарахуваннями зі звіту про фінансові результати та грошовими потоками зі звіту про рух грошових коштів досить добре проходить по тому, які саме операції фінансовий директор чи бухгалтер вводить. Всі операції “каса” (рахунок № 30), “платіжне доручення вхідне” та “платіжне доручення вихідне” (рахунок № 311) відображають рухи грошових коштів, але досить часто з економічної точки зору значно важливішими є операції “надходження товарів та послуг”, “вибуття товарів та послуг” та “зарплата”, які є нарахуваннями, що відображаються за першою із подій у звіті про фінансові результати. Фінансовий директор не може користуватися у регламентованих звітах лише нарахуваннями зі звіту про фінансові результати, оскільки такий підхід неминуче призводитиме до касових розрив, так саме як користування звітом про рух грошових коштів реально не відобразатиме економіку бізнесу.

Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій було затверджено у листі Державної податкової адміністрації України № 759/10/20-2117 від 27.01.98 року, хоча ці рекомендації базуються на Плані рахунків, затвердженому Наказом Міністерства фінансів СРСР від 28 березня 1985 року № 40, який було скасовано з 2000 року. До нового Плану рахунків бухгалтерського обліку, в редакції наказу Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. N 291, ДПАУ не видавала методичні рекомендації.

Загалом, звітність суб'єктів господарської діяльності поділяється на фінансову (П(С)БО), податкову (різноманітні декларації і розрахунки платників податків), звітність у фонди (ПФУ, ФСС від нещасних випадків, ФСС на випадок тимчасової втрати працездатності, ФСС на випадок безробіття), та статистичну (звіт по праці, звіт про наявність вакансій, звіт про прийнятих працівників, звіт про кількість працівників, звіт про використання робочого часу, звіт про зайнятість та працевлаштування інвалідів, тощо).

Що стосується фінансової звітності, то стаття 14 “Подання та оприлюднення фінансової звітності” Закону України № 996-XIV від 16.07.1999 року “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” зобов'язала підприємства подавати державному реєстратору фінансову звітність про господарську діяльність у складі балансу та і звіту про річні фінансові результати не пізніше ніж до 1 червня року. Також Постановою Кабінету міністрів України № 419 від 28.02.2000 р. затверджено Порядок подання фінансової звітності.

3. РИЗИК ТА НОРМА ДОХОДУ

Норми доходу на власний та на запозичений капітал за методом середньозваженої вартості капіталу визначаються п. 23 Національного стандарту № 3, коли розраховуються чисті грошові потоки для інвестованого капіталу.

Норма доходу на власний капітал - K_e

Для визначення ставки дисконту, тобто норми доходу на власний капітал, п. 23 Нац. Стандарту № 3 рекомендує в якості основного метод кумулятивної побудови, який враховує додаткові ризики інвестування в оцінюваний цілісний майновий комплекс порівняно з інвестуванням в альтернативні об'єкти, що характеризується мінімальним ризиком. Зміст методу кумулятивної побудови полягає в тому, що до безризикової ставки оцінювачем суб'єктивно додаються премії за різні види ризику, пов'язані з конкретним інвестиційним проектом (страховий, ризик ненадійності учасників проекту, ризик неотримання передбачених проектом доходів). В економічній літературі вживається схожа за змістом багатофакторна модель арбітражного ціноутворення, в якій одразу декілька факторів ризику множаться на одиниці премії за ризик і додаються одна до одної. Кількість факторів в багатофакторній моделі арбітражного ціноутворення може визначатися шляхом тестування певного переліку біноміальних значень на статистичну значимість, з подальшим включенням статистично значимих факторів з 5%-м інтервалом довіри (наприклад, ставка курсового обміну, процент зростання ВВП, індексів промислового і сільськогосподарського виробництва, індексів цін виробників і споживачів) до розрахунку норми доходу на власний капітал.

Причиною, чому Кабінет Міністрів України рекомендує саме метод кумулятивної побудови, є швидше за все нерозвинутість організованого фондового ринку, що робить проблемним застосування в умовах України найуживанішої моделі оцінки капітальних активів (МОКА). Останній метод визначення норми доходу на власний капітал передбачає арифметичне додавання до безризикової ставки добутку "бета"-коефіцієнту систематичного ризику на премію за ризик. Премія за ризик є історичним відображенням функції корисності, що має від'ємну похідну другого рівня, яка в свою чергу відображає в математичному вигляді історичну відразу інвесторів до ризику. Як позичальники фінансових ресурсів, так і незалежні оцінювачі на стороні продавця активів, ставлять під сумнів відразливість інвесторів до ризику, і навіть стверджують про ризик-нейтральність функції корисності, і що для гравців у казино функція корисності має позитивну похідну другого рівня. "Бета"-коефіцієнт систематичного ризику є добутком коефіцієнта кореляції між біржовими торговельними цінами цінного паперу, що оцінюється, та біржовими торговельними цінами диверсифікованого портфелю на прогнозній дисперсії торговельних цін обох складових. У випадку, якщо коефіцієнт кореляції від'ємний, то ставка дисконту за моделлю оцінки капітальних активів, а отже і норма доходу на власний капітал (K_e), буде меншою за безризикову ставку, що відображає в інвестиційному портфелі вигоду від диверсифікації несистематичного ризику, який не винагороджується жодними запланованими прибутками. Історично на світових ринках у довгостроковій перспективі негативний коефіцієнт кореляції до валют та до диверсифікованого портфелю цінних паперів мають компанії, що займаються видобутком та продажем золота (XAU – ISO 959), срібла (XAG – ISO 961), платини (XPT – ISO 962) та паладію (XPD – ISO 964), оскільки вартість благородних металів, а отже і золотих запасів центральних банків та міжнародних фінансових установ під час світових негараздів часто зростає. Незважаючи на те, що у лістингу та у позалістингових біржових списках дев'яти фондових бірж України не знаходиться жодної компанії – виробника чи продавця благородних металів, оскільки виробник золота ДАК "Укрполіметали" є державною акціонерною компанією, а канали збуту золота, ювелірні заводи, ніколи не заявлялися до біржових списків, диверсифікація портфелю інвестора все одно можлива шляхом придбання в інвестиційний портфель банківських металів, наприклад з використанням інформації про ціни української біржі дорогоцінних металів, чи офіційні ціни НБУ.

При застосуванні моделі оцінки капітальних активів, бета-коефіцієнт для власного капіталу розраховується з урахуванням залученого капіталу.

Норма доходу на власний капітал важлива інвесторам не лише для розрахунку чистих грошових потоків для власного капіталу, але і для планування мінімально прийнятної рентабельності власного капіталу для усіх учасників та мінімально прийнятної рентабельності для власного капіталу від операційної діяльності (рентабельності власного капіталу від операційної діяльності, що визначається діленням чистого операційного доходу після сплати податків на власний капітал і вживається для розрахунку **економічної доданої вартості**. Означення чистого операційного доходу надане Стандартом № 1, затвердженом Постановою КМУ № 1440 від 10 вересня 2003 року: “прогнозована сума надходжень від використання об’єкта оцінки після вирахування усіх витрат, пов’язаних з отриманням цієї суми.”)

Запланована рентабельність власного капіталу, також як і стала (безстрокова) ставка зростання власного капіталу, особливо важливі для інвесторів, що здійснюють поточні інвестиції.

Норма доходу на запозичений капітал (неопераційне кредитування) - Kd

Яка ж норма доходності повинна застосовуватися незалежним оцінювачем при розрахунку норм доходу на запозичений капітал, при визначенні ставки дисконту за методом середньозваженої вартості капіталу як на стороні позичальника, так і на стороні позикодавця? Цю норму розраховують позичальники та позикодавці для визначення мінімально прийнятної рентабельності боргових зобов’язань, також вона важлива для незалежних оцінювачів. Комерційні банки зацікавлені, щоб ця норма була досить високою як для кредитів, що надаються суб’єктам господарської діяльності в інвестиційну діяльність (2072 А, 2073 А), так і для кредитів суб’єктам господарської діяльності в операційний робочий капітал (№ 2062 А, № 2063 А). Це саме стосується і покупців при первинному розміщенні корпоративних облігацій.

Після визначення частки запозиченого капіталу в інвестованому капіталі, іншим питанням залишається структура самого запозиченого капіталу, та визначення норми доходу на запозичений капітал, серед якого можливе як фінансування через облігації (рахунок 52), так і фінансування через нецільові (рахунки 50, 60, 61) чи цільові (рахунок 48) позики.

Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена Постановою правління НБУ 480 від 27.12.04 р., затвердила Порядок складання статей квартального звіту "Баланс" банків України.

5	Кредити та заборгованість клієнтів	Групи рахунків 201, 202, 203, 206, 208, 210, 211, 212, 213, 219, 220, 222, 223, рахунки 2072, 2073, 2074, 2092, 2093, 2095, 2096, 2099, 2212, 2213, 2290, 2292, 2295, 2299, 2600А, 2605А, 2607, 2620А, 2625А, 2627, 2650А, 2655А, 2657, аналітичні рахунки балансових рахунків 2075, (2076), 2077, 2078, 2079, 2097, 2215, (2216), 2217, 2218, 2219, 2291, 2480, 2809, 2889, 3578, 3579, 3589
5.1	Резерви під знецінення кредитів	Аналітичні рахунки груп рахунків (240), (249), аналітичні рахунки балансових рахунків (2890), (3599)
5.2	Резерви у відсотках до активу	Рядок 5.2 = (5.1 : 5) · 100 %

Також з рядка 11 квартального звіту про фінансові результати комерційного банку можна ознайомитись зі структурою резервів, створених банком під заборгованість за кредитами.

11	Резерви під заборгованість за кредитами	Рахунки 6710, 6711, 6712, (7700(АП)), (7701(АП)), (7702(АП)), аналітичні рахунки рахунків 6715, 6717, (7705(АП)), (7720(АП))
----	---	--

Групи рахунків визначаються, згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затвердженому Постановою Правління Національного банку України № 280 від 17.06.04 р.

Якщо позичальник має заборгованість одночасно за кількома кредитами, то за методикою НБУ оцінка обслуговування позичальником боргу ґрунтується на кредитній заборгованості, що віднесена до нижчої групи.

Класифікація кредитного портфеля, згідно п. 6 Постанови НБУ №279 від 06.07.2000 р.

Фінансовий стан позичальника (клас)	Стан обслуговування боргу позичальником (група)		
	"добре"	"слабке"	"незадовільне"
"А"	"стандартна" (1% чистого кредитного ризику)	"під контролем" (5% чистого кредитного ризику)	"субстандартна" (20% чистого кредитного ризику)
"Б"	"під контролем"	"субстандартна"	"субстандартна"
"В"	"субстандартна"	"субстандартна"	"сумнівна" (50% чистого кредитного ризику)
"Г" (порушено справу про банкрутство позичальника)	"сумнівна"	"сумнівна"	"безнадійна" (100% чистого кредитного ризику)
"Д" (визнаний банкрутом)	"сумнівна"	"безнадійна"	"безнадійна"

З технічної точки зору, зі сторони позикодавця кредитні інспектори банку чи інші контактні особи повинні мати всю кредитну документацію позичальника, передбачену додатком № 3 до Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків, затвердженого Постановою Правління НБУ № 279 від 06 липня 2000 року. Згідно абзацу 2 пункту 1.11 цієї Постанови НБУ, у внутрішньобанківському положенні про порядок проведення кредитних операцій та та методиці проведення оцінки фінансового стану позичальника (контрагента банку) повинен міститися бізнес-план реалізації інвестиційного проекту та його самоокупності, який також можна буде використати за основу. На додаток до кредитних договорів та інших документів можна буде зробити запит у позичальника оборотно-сальдових відомостей по рахункам 50, 60, 61 і 95 Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. N 291.

Мінімальною дисконтною ставкою в національній валюті для банківської фінансової установи є ставка рефінансування, розмір якої визначається Постановами Правління Національного банку України "Про регулювання грошово-кредитного ринку." В залежності від того, хто є замовником для незалежного оцінювача звіту про оцінку цілісного майнового комплексу, або висновку про вартість об'єкту оцінки цілісного майнового комплексу, можна достатньо обґрунтовано доводити, що це повинні бути ставки:

- міжбанківського кредитування;
- гривневих кредитів та депозитів;
- річної доходності за облігаціями внутрішньої державної позики на вторинному ринку.

Зрештою, дисконтування грошових потоків для запозиченого капіталу залишає певний вибір суб'єкту оціночної діяльності - суб'єкту господарювання щодо норми доходу на запозичений капітал. Потрібно не забувати про різні норми доходу для забезпечених і для незабезпечених кредитів.

Модель оцінки капітальних активів також використовується і для визначення норми доходу на запозичений капітал (Kd), коли використовується бета-коефіцієнт для залученого капіталу.

В умовах фінансово-економічної кризи, коли позикодавці та покупці корпоративних облігацій відкритих випусків вимагають занадто високу норму на запозичений капітал, фінансове кредитування виглядає значно менш привабливим, у порівнянні з операційним.

Норма доходу на інвестований капітал - Ка

Дисконтування грошових потоків для капіталу, інвестованого в результаті фінансової діяльності юридичної особи, за методом середньозваженої вартості капіталу містить переважно два проблемні питання:

- 1) прогнозування змін розмірів частки власного капіталу і запозиченого капіталу в інвестованому капіталі на період прогнозування грошових потоків;
- 2) відображення податку на прибуток підприємств.

Протягом обраного періоду прогнозування, якщо розміри частки власного капіталу і запозиченого капіталу в інвестованому капіталі залишаються незмінними, то використовується одна ставка протягом всього періоду прогнозування. Якщо ж передбачаються зміни у цьому співвідношенні (збільшення, або зменшення коефіцієнту незалежності (КН), то норма доходу на інвестований капітал може бути іншою у кожному інтервалі періоду прогнозування, оскільки змінюється питома вага власного і запозиченого капіталу.

Що стосується відображення податку на прибуток підприємств (рахунок № 98 за планом синтетичних рахунків, п. 26 П(С)БО 4, п. 33 П(С)БО 3 та П(С)БО 17), то існує два підходи, один з яких дисконтує податок на прибуток у складі чистих грошових потоків для інвестованого капіталу, а інший вираховує податок на прибуток підприємств у нормі доходу на запозичений капітал. В останньому випадку норма доходу на інвестований капітал називається середньозважена вартість капіталу. Все залежить від того, яким чином модифікується чистий операційний дохід та розраховуються операційні грошові потоки для інвестованого капіталу в результаті фінансової діяльності.

Якщо відомі бета-коефіцієнт для власного капіталу та бета-коефіцієнт для запозиченого капіталу, також як і розміри часток власного і запозиченого капіталу в інвестованому капіталі, можна вирахувати бета-коефіцієнт для інвестованого капіталу.

Зміни в операційних поточних активах і в поточних зобов'язаннях, як зміни в операційній діяльності, відображаються як у звіті про фінансові результати, так і у звіті про рух грошових коштів. На рівні грошових потоків найкращим мірилом щодо того, чи суб'єкт господарської діяльності заробляє грошові кошти від операційної діяльності є зміни в операційному робочому капіталі, а на рівні нарахувань – результат від операційної діяльності (субрахунок № 791). **Але оскільки результат від операційної діяльності після сплати податків (фінансові результати від операційної діяльності після сплати податків) не враховує фінансову діяльність, цей показник не може включатися в оцінку цілісного майнового комплексу разом з середньозваженою нормою доходу на інвестований капітал (Ка), яка включає в себе дисконтування зобов'язань, що виникають в результаті фінансової діяльності (субрахунок № 792, П(С)БО 16).**

4. МЕТОДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО АНАЛІЗУ

Крім ДПАУ, методика аналізу фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарської діяльності викладена в нормативно-правових актах НБУ, зокрема, в Постанові Правління НБУ № 279 від 26.07.2000 року “Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків”, що містить наступні коефіцієнти для аналізу:

4.3.1.	ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ
	коефіцієнт миттєвої (абсолютної) ліквідності (КЛ1)
	коефіцієнт поточної (швидкої) ліквідності (КЛ2)
	коефіцієнт загальної ліквідності (КП)
4.3.2.	ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ
	коефіцієнт маневреності власних коштів (КМ)
	коефіцієнт незалежності (КН)
	рентабельність активів (Р)
	рентабельність виручки
4.3.4.	АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ (К)

Абзац 6 п. 6 Нац. Стандарту № 3 передбачає проведення аналізу фінансово-господарської діяльності емітента, майнового та фінансового стану на дату оцінки та за період, що передує цій даті. Можна виділити в аналізі фінансово-господарської діяльності наступні складові:

Аналіз майнового стану
Коефіцієнт зносу основних засобів
Коефіцієнт покриття зносу капіталовкладеннями
Знос і амортизація як відсоток від необоротних активів
Виробничі потужності заводу
Аналіз ліквідності підприємства
коефіцієнт загальної ліквідності (КП) покриття
коефіцієнт поточної (швидкої) ліквідності (КЛ2)
коефіцієнт миттєвої (абсолютної) ліквідності (КЛ1)
Робочий капітал
- зміна в оборотних активах
- зміна в поточних зобов'язаннях
Операційний робочий капітал
- збільшення запасів та дебітори
- збільшення кредиторки
- зменшення (збільшення) оборотних активів
- витрат майбутніх періодів
- збільшення (зменшення) поточних зобов'язань
доходів майбутніх періодів
Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості)
Коефіцієнт фін. незалежності (платоспроможності, автономії)
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами
Коефіцієнт маневреності власного капіталу
Аналіз фінансування
Коефіцієнт фінансування
Коефіцієнт чистого фінансування
Активи до власного капіталу
Коефіцієнт покриття відсотків

Коефіцієнт: фінансові зобов'язання / прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах
розмір частки власного капіталу в інвестованому капіталі
розмір частки запозиченого капіталу в інвестованому капіталі
Аналіз ділової активності
Коефіцієнт оборотності активів
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)
Коефіцієнт оборотності власного капіталу
Власний капітал на акцію
Інвестиції в операційний робочий капітал
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (днів від чист. виручки)
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (днів від собівартості)
Коефіцієнт оборотності сировинних запасів (від чист. виручки)
Коефіцієнт оборотності сировинних запасів (днів від чист. виручки)
Коефіцієнт оборотності сировинних запасів (від собівартості)
Коефіцієнт оборотності сировинних запасів (днів від собівартості)
Коефіцієнт оборотності запасів готової продукції (від чист. виручки)
Коефіцієнт оборотності запасів готової продукції (днів від чист. виручки)
Коефіцієнт оборотності запасів готової продукції (від собівартості)
Коефіцієнт оборотності запасів готової продукції (днів від собівартості)
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (днів від чист. виручки)
Аналіз мінімальних і надлишкових грошових коштів
Операційний цикл конвертування грошових коштів, днів
Коефіцієнт оборотності грошових коштів (днів від чист. виручки)
Запаси і дебіторська заборгованість / поточні активи
Запаси і дебіторська заборгованість / активи
Аналіз рентабельності підприємства
Коефіцієнт рентабельності активів
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (рентабельності власного капіталу за Дю Понтом)
Рентабельність власного капіталу від операційної діяльності - нарахування
Рентабельність власного капіталу від операційної діяльності - гр. потоки
Понаднормативна рентабельність власного капіталу
Коефіцієнт рентабельності виручки (рентабельності продукції)
Коефіцієнт рентабельності інвестованого капіталу
Коефіцієнт рентабельності чистих активів
Коефіцієнт рентабельності продукції
Коефіцієнт валової рентабельності прибутку
Маржа операційного прибутку
Маржа прибутку (збитку) від фінансових результатів від операційної діяльності
Маржа прибутку (збитку) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах
Маржа чистого операційного доходу після сплати податків - грошові потоки
Коефіцієнт сплати податків
Коефіцієнт рентабельності активів
ІНВЕСТИЦІЙНИЙ АНАЛІЗ
Коефіцієнт виплати дивідендів
Коефіцієнт покриття дивідендів

Ставка сталого зростання (ставка безстрокового зростання) – застосовується для розрахунку поточної вартості реверсії
АНАЛІЗ ВИРУЧКИ
Витрати на збут / Чиста виручка
Адміністративні витрати / Чиста виручка
Невиробничі (накладні) витрати / чиста виручка
Операційні витрати / чиста виручка
Грошові кошти / чиста виручка
Операційний робочий капітал / чиста виручка
Капіталовкладення / чиста виручка
ПЕРЕМІННІ ВИТРАТИ / ЧИСТА ВИРУЧКА
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) - амортизація / чиста виручка
АНАЛІЗ ПРОДУКТИВНОСТІ
Чиста виручка / одиниця
АНАЛІЗ БЕЗЗБИТКОВОСТІ (ЕКОНОМІЯ МАСШТАБУ)
Беззбиткова виручка = Фіксовані затрати / маржа валового прибутку
Маржа безпеки = (Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - Беззбиткова виручка) / Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
Беззбиткова частка ринку
Частка ринку

5. ДИВІДЕНДИ, ВИЛУЧЕННЯ АКЦІЙ ВЛАСНОЇ ЕМІСІЇ, ОПОДАТКУВАННЯ

Викуп акцій є формою розрахунків, альтернативною виплаті дивідендів. До нормативно-правової бази відносяться статті 66-69 Закону України "Про акціонерні товариства" від 17.09.08 р. № 514-VI Розділ XII - Викуп та обов'язковий викуп АТ розміщених ним цінних паперів.

Рішення ДКЦПФР від 19.09.06 р. № 954 "Положення про придбання, реалізацію та анулювання АТ акцій власного випуску".

Інші регуляторні складові:

- п. 8 ст. 17 Закону України про ЦП і ФР - викуп акцій власної емісії для їх наступного перепродажу або розповсюдження серед працівників не вважають професійною діяльністю з торгівлі ЦП.

- ст. 32 Закону України про госптовариства № 1576-XII від 19.09.91 р. - викуп акцій власної емісії - лише за рахунок сум, що перевищують статутний капітал.

- п. 29 П(С)БО 13 не вимагає на дату балансу змінювати оцінювати інструменти власного капіталу за справедливою вартістю, адже вони - не фінактиви.

- п. 44 П(С)БО 2 "Баланс" - у статті "вилучений капітал" господарські товариства відображають фактичну собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників".

Прибуток (збиток) від продажу, випуску або анулювання інструментів власного капіталу емітент відображає збільшенням (зменшенням) додаткового вкладеного капіталу.

Лист ДПА у м. Києві № 871/10/31-106 від 23.09.05 р. - Податковий облік продажу викуплених акцій власної емісії - при викупі акцій власної емісії для наступного продажу платник застосовує п. 7.6 Закону про прибуток, а витрати пов'язані з придбанням ЦП, відображають в момент їх продажу, тобто одночасно з доходами.

Згідно пп. 7.6.1 і пп. 7.6.3 Закону України від 22.05.97 р. № 283/97-ВР "Про оподаткування прибутку підприємств" - придбаваючи власні акції для перепродажу, ціннопаперові витрати логічніше відображати без прив'язки до ціннопаперового доходу від продажу цих ЦП.

Витрати на купівлю акцій записують у ряд. 1.2 додатка КЗ до Декларації з податку на прибуток підприємства, затвердженої Наказом ДПАУ № 143 від 29.03.03 р.

Викуп акцій власної емісії з наступним даруванням працівникам

Згідно п. 3.1 Рішення ДКЦПФР № 954, товариство може реалізувати придбані акції, перепродавши або розповсюдивши серед своїх працівників.

Згідно ч. 1 ст. 718 ЦКУ - договір дарування укладається у письмовій формі та нотаріально посвідчується, оскільки акції, зг. Ст. 1 Декрету КМУ №15-93 від 19.02. 93 р. про валютне регулювання, відносяться до валютних цінностей.

Для дарування викуплених акцій не потрібен торговець цінними паперами, що виходить з п. 9 ст. 17 Закону України про цінні папери і фондовий ринок.

При відображенні фактичної вартості викупу акцій, зг. з п. 5.9 Закону України про оподаткування прибутку підприємств, вартість ЦП у розрахунку приросту (убутку) участі не бере.

1	Прийнято АТ рішення про викуп 100 акцій для дарування працівникам		
---	---	--	--

2	Перераховано гроші продавцям акцій (100 шт. * 105 грн./шт.)	371	Розрахунки за виданими авансами	311	Поточні рахунки в національній валюті	10 500,00
3	Відображено фактичну вартість викупу акцій	451	Вилучені акції	672	Розрахунки за іншими виплатами	10 500,00
4	Включено вартість послуг брокера до собівартості викуплених акцій **	451	Вилучені акції	685	Розрахунки з іншими кредиторами	400,00
5	Оплачено послуги брокера	685	Розрахунки з іншими кредиторами	311	Поточні рахунки в національній валюті	400,00
6	Відображено залік заборгованостей	672	Розрахунки за іншими виплатами	371	Розрахунки за виданими авансами	10 500,00
	Дарування акцій					
1	Передано працівникам акції за договором дарування	421	Емісійний дохід	451	Вилучені акції	10 900,00
		441	Прибуток нерозподілений			
2	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ	977	Інші витрати звичайної діяльності	641	Розрахунки за податками	2 140,00
3	Персоніфіковано доходи працівників (10 900 грн. + 2140 грн.)	685	Розрахунки з іншими кредиторами	685	Розрахунки з іншими кредиторами	13 040,00
4	Донараховано дохід за п. 3.4 Закону про доходи (13 040 грн. * 1,176471 - 13 040 грн.)	977	Інші витрати звичайної діяльності	685	Розрахунки з іншими кредиторами	2 301,18
5	Утримано податок з доходів фізосіб	685	Розрахунки з іншими кредиторами	641	Розрахунки за податками	2 301,18
6	Перераховано податок з доходів до бюджету	641	Розрахунки за податками	311	Поточні рахунки в національній валюті	2 301,18

Викуп акцій власної емісії для анулювання

Лист ДПАУ від 13.12.05 р. № 12252/6/15-0516 - якщо викуп цінних паперів відбувається за ціною меншою від номінальної, різниця включається до складу валового доходу відповідно до пп. 4.1.6 п. 4.1 ст. 4 Закону

Викуп акцій власної емісії для перепродажу

До зменшення статутного капіталу вдаються лише коли таку можливість зафіксовано у статуті товариства - ч. 2 ст. 157 ЦКУ.

п. 3.3 Рішення ДКЦПФР № 954 - умови перепродажу чи розміщення потрібно визначити відповідним рішенням загальних зборів або наглядової ради т-ва, якщо інше не передбачено установчими документами.

Для перепродажу (обміну) акцій власної емісії потрібно укласти договори комісії або доручення через торговця.

Ціннопаперові витрати в Декларації з податку на прибуток

Витрати на купівлю акцій записують у рядку 1.2 додатка КЗ до Декларації з податку на прибуток підприємства, затвердженої наказом ДПАУ від 29.03.03 р. № 143. Екзотичний варіант податкового обліку викупу власних акцій для перепродажу - віднести витрати на викуп безпосередньо до валових витрат за пп. 5.2.1 Закону України про оподаткування прибутку підприємств, згідно п. 2.8 Методрекомедацій № 11927. Бухгалтерська суть доходу за П(С)БО 15

"Доход" найближча до його податкової природи розкрита у листі ДПАУ від 26.05.2006 р. № 5907/6/15-0316, №10022/7/15-0316.

Самовикуп акцій акцій власної емісії у юрособи - нерезидента

Довідка про резидентність передбачена у Порядку, затвердженому Постановою КМУ № 470.

Визначення нерезидентів, згідно п. 1.16 Закону України про оподаткування прибутку підприємств (фізособи - нерезиденти не потрапляють до категорії "нерезидентів").

Перелік міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування, чинних на 01.01.08 р., наведено у листі ДПАУ від 09.01.08 р. № 93/7/12-0117

Згідно п. 7.6 Закону України про оподаткування прибутку підприємств, об'єктом обкладення податком на репатріацію є прибуток, а не доход нерезидента від продажу акцій.

У пп. 7.6.3 і пп. 7.6.4 Закону України про оподаткування прибутку підприємств описано склад ціннопаперових доходів і витрат. Необхідно подбати, щоб нерезидент надав потрібну інформацію й документальне підтвердження своїх витрат на придбання акцій, що викуповуються у нього.

Самовикуп акцій акцій власної емісії у юрособи - нерезидента через торговця цінними паперами

Якщо кошти нерезиденту перераховує посередник, реальним джерелом такого доходу завжди залишається АТ. Значить, саме воно так чи інакше і вважається особою, "що здійснює на користь нерезидента або уповноваженої особи будь-яку виплату з доходу з джерелом його походження з України". Виплачений нерезиденту доход (прибуток від продажу акцій) і утриманий податок фіксують у Звіті про утримання та внесення до бюджету податку на доходи нерезидентів, форму якого затверджено Наказом ДПАУ від 16.01.98 р. № 28.

Особа, яка виплачує на користь нерезидента доход від викупу акцій, відповідає за утримання та перерахування до бюджету податку на репатріацію - п. 16.13 Закону України про оподаткування прибутку підприємств

Згідно пп. 17.1.9 Закону № 2189 - штраф у подвійному розмірі суми зобов'язання застосовується за несплату до бюджету податку на репатріацію (лист ДПАУ від 17.03.03 №4267/7/15-23170 і п. 12 листа ДПАУ від 21.04.05 р. № 3335/6/12-02160).

Податок ПДВ з'являється в АТ, тільки коли за розрахунок за свої акції воно передає товари, у т.ч. основні фонди та нематеріальні активи (роботи та послуги).

Самовикуп акцій акцій власної емісії у фізособи – резидента

Фізособа зобов'язана сама потурбуватися про оподаткування - колишній акціонер керується п. 9.6 Закону України від 22.05.03 р. № 889 "Про податок з доходів фізичних осіб".

Фізособа має право на суму виниклого збитку зменшити інвестиційний прибуток поточного року від операцій з іншими інвестактивами, а за його відсутності - перенести такий збиток на наступні роки до його повного погашення - пп. 9.6.6 Закону про доходи.

Треба надати до ДПП інформацію про виплачені фізособам доходи за ф. № 1 ДФ до ДПП.

Можна навести аргументацію щодо включення доходів (інвестиційного прибутку), одержаних від продажу цінних паперів емітенту, до бази оподаткування суб'єкта малого підприємництва – платника єдиного податку. Для платників єдиного податку база оподаткування визначається ст. 1 і 3 Указу Президента України “Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва” від 03.07.98 р. № 727/98. Указ № 727/98 об'єктом обкладення податком називає виручку від реалізації продукції (товарів, робіт та послуг). Згідно статті 1 Указу № 727, під виручкою розуміють суму, фактично одержану суб'єктом малого підприємництва на розрахунковий рахунок і (або) до каси, в результаті операцій з продажу продукції (товарів, робіт, послуг). Наказ ДПАУ від 13.10.98 р. № 477 затвердив порядок ведення Книги обліку доходів та витрат суб'єкта малого підприємництва – юридичної особи, яка застосовує спрощену систему оподаткування, та Книги обліку прибутку та витрат, що ведуть громадяни - суб'єкти підприємницької діяльності. Доходи (інвестиційний прибуток), що будуть отримані цією фізичною особою – підприємцем, є базою оподаткування для обкладання єдиним податком.

Самовикуп акцій акцій власної емісії у фізособи – нерезидента

Листи ДПАУ від 16.06.06 р. № 3389/Г/17-0715 та від 29.02.08 р. № 1911/6/17-0716.

Згідно пп. 9.11.3 Закону України від 22.05.03 р. № 889 “Про податок з доходів фізичних осіб”, якщо доходи нерезиденту виплачує резидент - фіз- або юрособа, то її визнають податковим агентом такого нерезидента.

Податковий агент зобов'язаний подати інформацію про виплачені доходи до ДПІ за ф. №1 ДФ, а акції викупувають у фізособи-нерезидента через торговця.

Підтвердження витрат фізособи - нерезидента - п.3.3 Порядку застосування пп. 9.6.9 Закону України від 22.05.03 р. № 889 “Про податок з доходів фізичних осіб”.

Ставка оподаткування інвестприбутку фізособи – нерезидента:

- 1) 15% - відстоюють деякі спеціалісти.
- 2) 30% - листи ДПАУ від 01.10.07 р. № 11925/5/17-0716, від 22.06.07 р. № 6151/6/17-0716, від 29.02.08 р. № 1911/6/17-0716.

		БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК				Сума, грн.	Податковий облік, грн.		Облік фінрезультатів від операцій із ЦП, грн.	
		Дт		Кт			ВД	ВВ	доходи	Витрат и
	Викуп акцій з наступним продажем									
1	Прийнято АТ рішення про викуп 10 тис. акцій для перепродажу									
2	Перераховано гроші продавцям акцій (10000 шт. * 7 грн./шт.)	371	Розрахунки за виданими авансами	311	Поточні рахунки в національній валюті	70 000				70 000
3	Відображено фактичну вартість викупу акцій	451	Вилучені акції	672	Розрахунки за іншими виплатами	70 000				
4	Включено вартість послуг брокера до собівартості викуплених акцій**	451	Вилучені акції	685	Розрахунки з іншими кредиторами	800		800		

5	Оплачено послуги брокера	685	Розрахунки з іншими кредиторами	311	Поточні рахунки в національній валюті	800				
6	Відображено залік заборгованостей	672	Розрахунки за іншими виплатами	371	Розрахунки за виданими авансами	70 000				
	Продаж акцій									
1	Одержано гроші за акції (6000 шт. * 11 грн./шт. + 4000 шт. * 6 грн./шт.)	311	Поточні рахунки в національній валюті	685	Розрахунки з іншими кредиторами	90 000			90 000	
2	Списано акції за собівартістю викупу (собівартість викупу 1 акції дорівнює 7,08 грн. (70 800 грн. : 10 000 шт.))	685	Розрахунки з іншими кредиторами	451	Вилучені акції	70 800				
3	Відображено перевищення загальної ціни повторного розміщення над собівартістю викупу (11 грн./шт. * 6000 шт. + 6 грн./шт. * 4000 шт.) - 70 800 грн.	685	Розрахунки з іншими кредиторами	421	Емісійний дохід	19 200				
4	Відображено витрати за послугами торговця (складено звіт)****	977	Інші витрати звичайної діяльності	685	Розрахунки з іншими кредиторами	1 000		1 000		
5	Оплачено послуги торговця	685	Розрахунки з іншими кредиторами	311	Поточні рахунки в національній валюті	1 000				

САМОВИКУП ЕМІТЕНТОМ ЯК СКЛАДОВА РЕОРГАНІЗАЦІЇ

Порядок реорганізації та умови випуску акцій врегульовуються ст. 105 ЦКУ та Рішенням ДКЦПФР від 30.12.98 р. № 221 "Положення про порядок реєстрації випуску акцій та інформації про їх емісію під час реорганізації", п. 1.7 якого стосується викупу акцій.

п. 5 і п. 9 Рішення ДКЦПФР від 14.09.00 р. № 125 "Про порядок реєстрації випуску акцій АТ при зміні номінальної вартості та кількості акцій без зміни розміру статутного фонду" - АТ, вирішивши деномінувати акції, зобов'язане викупити їх у акціонерів, які не голосували за таке рішення або голосували проти нього і звернулися до товариства з письмовою заявою про викуп

Також є регуляторні вимоги до статуту АТ, щодо акцій якого здійснюється самовикуп.

6. ОЦІНКА ОБ'ЄКТІВ У НЕМАТЕРІАЛЬНІЙ ТА МАТЕРІАЛЬНІЙ ФОРМІ

Закон України №2658-III від 12.07.01 р. “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”. Норми професійної діяльності оцінювача, затверджені Радою українського товариства оцінювачів, протокол № 7 від 11.04.1995 року.

Національний стандарт 1 “Загальні засади оцінки майна і майнових прав”, затверджений Постановою КМУ 1440 від 10.09.2003 р..

Національний стандарт 3 “Оцінка цілісних майнових комплексів”, затверджений Постановою КМУ 1655 від 29.11.2006 р., **на підставі якого можна робити оцінку акцій, що регулюються Законом України № 514-VI від 17 вересня 2008 року “Про акціонерні товариства”**. Для оцінки підприємств державної і комунальної форм власності залишається чинною Постанова КМУ 1891 від 10 грудня 2003 року “Про затвердження методики оцінки майна”, до якої ФДМУ написав інструктивний лист від 23.01.2004 р. N 10-36-835 та декілька інших інструктивних листів.

ОЦІНКА ЦІЛІСНИХ МАЙНОВИХ КОМПЛЕКСІВ ДЛЯ ВЛАСНОГО І ДЛЯ ЗАПОЗИЧЕНОГО КАПІТАЛУ

Національний стандарт № 1 “Загальні засади оцінки майна і майнових прав”, затверджений Постановою Кабінету міністрів України № 1440 від 10 вересня 2003 року, що поділив оціночну діяльність на витратний (п. 39-40 Нац. Стандарту № 1), доходний (п. 40) та порівняльний (п. 47) підходи.

Витратний підхід (пп. 39-40 Національного стандарту № 1) застосовується при визначенні вартості заміщення, вартості відтворення, залишкової вартості заміщення, тощо.

Доходний підхід (п. 42 Національного стандарту № 1) застосовується до широко застосовуваної у міжнародній практиці інвестиційної вартості (пп. 25-26 Національного стандарту № 1) чистих грошових потоків для інвестованого капіталу, також як і до вартості ліквідації (п. 24 Національного стандарту № 1), і до ліквідаційної вартості (п. 34 Національного стандарту № 1).

При розрахунку інвестиційної вартості простих акцій додатково береться до уваги спеціальна вартість об'єкта оцінки у вигляді контрольної надбавки (п. 28 Національного стандарту № 3) для покупців простих акцій при збільшенні частки у статутному фонді на рівнях 10%, 25%, 40%, 50%, 60%, 75% та 90% від статутного фонду. Контрольна знижка застосовується оцінювачем для продавців простих акцій при зменшенні частки у статутному фонді на рівнях 90%, 75%, 60%, 50%, 40%, 25% та 10% від статутного фонду, що відповідає новим рівням корпоративного контролю, згідно бухгалтерського обліку та Закону України № 514-VI від 17 вересня 2008 року “Про акціонерні товариства”.

Розрахунок інвестиційної вартості об'єкта оцінки у формі цілісного майнового комплексу для інвестованого капіталу має декілька проблемних питань. Одне з яких стосується методики визначення часток власного та запозиченого капіталу в інвестованому капіталі. Оскільки грошові потоки повертаються до власного капіталу лише після розрахунків з позикодавцями, при визначенні розміру частки запозиченого капіталу в інвестованому капіталі було б доцільно з вартості запозиченого капіталу вилучати грошові кошти (рахунки № 30-33). Але однією з проблем такого підходу є те, що використання грошових коштів може бути обмежене, про що можна дізнатися у примітках до фінансової звітності.

ПРОГНОЗУВАННЯ ДИСКОНТОВАНИХ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ

Прогнозний чистий операційний дохід після сплати податків, який можна розрахувати як з нарахувань:

чистий операційний дохід після сплати податків (рахунок № 791 – результат операційної діяльності після сплати податків) = чистий прибуток - інші (фінансові) доходи у звіті про фінансові результати + інші (фінансові) витрати у звіті про фінансові результати, так і з грошових потоків:

чистий операційний дохід після сплати податків (рахунок № 791 – результат операційної діяльності після сплати податків) = чистий прибуток - реалізація фінансових інвестицій у русі коштів в результаті інвестиційної діяльності + придбання фінансових інвестицій у русі коштів в результаті інвестиційної діяльності. Альтернативно його можна розрахувати шляхом множення фінансових результатів від операційної діяльності на (1 мінус податок на прибуток зі звіту про рух грошових коштів (п. 26 П(С)БО 4).

Так саме як і фінансові результати від операційної діяльності, чистий операційний дохід після сплати податків все одно не є операційним грошовим потоком, оскільки вираховує амортизацію. На додаток, при розрахунках з покупцями та замовниками (рахунок № 36) можна ставити питання про їхню давальницьку сировину, особливо при низьких рівнях використання встановлених потужностей від власної операційної діяльності.

Поточна вартість реверсії та її обґрунтування (п. 23 Національного стандарту № 3)

Згідно означення, наданого національним стандартом № 1, вартість реверсії – це “вартість об’єкта оцінки, яка прогнозується на період, що настає за прогнозним”. Реверсія використовується при розрахунку чистих грошових потоків, оскільки при досить тривалих прогнозних періодах ставки зростання, закладені при прогнозуванні грошових потоків, зовсім втрачають свою точність.

Згідно п. 22 Національного стандарту № 3, “вартість реверсії визначається виходячи з очікуваних результатів найбільш ефективного використання активів цілісного майнового комплексу в період, що настає за прогнозним.” Двома найпоширенішими способами визначення поточної вартості реверсії є:

- 1) метод мультиплікаторів виходу, який базується на припущенні про продаж бізнесу наприкінці прогнозного періоду, при якому вартість капіталу, інвестованого в результаті фінансової діяльності, оцінюється через якийсь з мультиплікаторів;
- 2) метод безстрокового (сталого) зростання.

Обґрунтування вартості реверсії є однією з найважливіших складових звіту про оцінку, або висновку про вартість об’єкту оцінки, якщо оцінна вартість визначається шляхом дисконтування чистих грошових потоків, оскільки питома вага поточної вартості реверсії майже завжди перевищує половину ціни простої акції.

Обґрунтування поточної вартості реверсії за методом мультиплікаторів виходу

Відповідно до п.2 Національного стандарту № 3, мультиплікатор - це “коефіцієнт, що розраховується шляхом ділення ціни продажу (пропонування) подібного цілісного майнового комплексу або ринкової капіталізації акціонерного товариства, цілісний майновий комплекс якого розглядається як подібний до оцінюваного цілісного майнового комплексу, на відповідний фінансово-економічний або інший показник, що характеризує його діяльність.” Означення ринкової капіталізації надане п. 28 Національного стандарту № 3. Найуживаніші в оціночній практиці фінансово-економічні показники включають:

- чисту виручку від реалізації,
- прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах,
- фінансові результати від операційної діяльності,
- чистий операційний дохід після сплати податків (фінансові результати від операційної діяльності після сплати податків),
- чистий прибуток.

Останній показник є більш придатним при визначенні чистих грошових потоків для власного капіталу, у той час як для визначення чистих грошових потоків для інвестованого капіталу підходять перший-четвертий показники.

Для визначення мультиплікатору виходу потрібно користуватися порівняльним методичним підходом (п. 47 Нац. Стандарту № 1, п. 27 Нац. Стандарту № 3), а саме методом ринкових угод (п. 29 Нац. Стандарту № 3), який ґрунтується на припущенні про еквівалентність ринкової вартості цілісного майнового комплексу цінам продажу подібних цілісних майнових комплексів. В умовах України застосування методу мультиплікаторів виходу при визначенні вартості реверсії сутикається з такою ж проблемою, як і застосування моделі оцінки капітальних активів – нерозвинутість організованого фондового ринку. Обраний мультиплікатор виходу ще потрібно помножити на прогнозне значення фінансово-економічного показника і цей добуток продисконтувати на норму доходу на інвестований капітал (K_a), або у випадку застосування мультиплікатора чистого прибутку при виході - на норму доходу на власний капітал (K_e). Поточну вартість реверсії потрібно додати до інших дисконтованих грошових потоків.

Обґрунтування поточної вартості реверсії за методом безстрокового зростання (субрахунок 441)

На відміну від методу мультиплікатору виходу, метод безстрокового зростання робить припущення, що цілісний майновий комплекс ніколи не продаватиметься, і грошові потоки зростатимуть щороку, за умови, що ця ставка зростання грошових потоків, не вища за норму доходу на власний капітал (K_e), якщо розраховується поточна вартість реверсії при оцінці чистих грошових потоків для власного капіталу, або не вища за норму доходу на інвестований капітал (K_a), якщо розраховується поточна вартість реверсії при оцінці чистих грошових потоків для інвестованого капіталу.

У методі безстрокового зростання для розрахунку поточної вартості реверсії дисконтується грошовий потік у період, що настає після прогнозного. Крім ставки дисконту у вигляді норми доходу на власний капітал, присутня також і ставка безстрокового (сталого) зростання.

Прогнозування ставок безстрокового зростання у діапазоні між нулем та нормою доходу на капітал (K_a , K_e) ділить оцінювачів на потенційних покупців, які схиляються до низьких прогнозних ставок безстрокового зростання, та потенційних продавців, які завищують ці ставки. При наближенні ставки безстрокового зростання до норми доходу на капітал, відбувається нелінійне зростання поточної вартості реверсії. Як варіант, в якості ставки безстрокового зростання можна використати коефіцієнт сталого зростання власного капіталу, що розраховується шляхом множення рентабельності власного капіталу (примітка: добре з точки зору визначення економічної доданої вартості зазначати поруч рентабельність власного капіталу від операційної діяльності) на коефіцієнт виплати дивідендів (дивіденди розділені на чистий прибуток).

Зовсім непридатним стає метод безстрокового зростання для визначення вартості реверсії у випадках, коли ставка сталого (безстрокового) зростання перевищує норму доходу на власний капітал (K_e), або норму доходу на інвестований капітал (K_a), а поточна вартість набуває від'ємних значень. З іншої сторони, у випадку використання цього методу визначення поточної вартості

реверсії, ставка безстрокового зростання і є мінімально допустимою нормою доходу на капітал (Ke, Ka).

На 2010 рік п. 14 прикінцевих положень проекту Державного бюджету України встановлює, що у 2010 році окремі положення Закону України "Про акціонерні товариства" (офіційний вісник України, 2008, N 81, ст. 2727) застосовуються з урахуванням таких змін: "виплата дивідендів здійснюється господарським товариством з чистого прибутку у звітному році та/або нерозподіленого прибутку в розмірі не менше 30%". Розмір виплати дивідендів може бути збільшений за рішенням загальних зборів акціонерного товариства". У зв'язку з чим багатьом емітентам варто розглянути прийняття **програм реінвестування дивідендів**. На додаток, п. 7.8.2. Закону України N 334/94-ВР від 28 грудня 1994 року "Про оподаткування прибутку підприємств" містить положення про те, що емітент корпоративних прав, який приймає рішення про виплату дивідендів своїм акціонерам (власникам), нараховує та вносить до бюджету авансовий внесок з податку на прибуток у розмірі ставки, встановленої пунктом 10.1 статті 10 Закону. Оскільки оподаткування прибутку підприємств є складовою операційної діяльності, то детальніше це питання розглянуте в частині "рух грошових коштів: податки на прибуток".

Рентабельність власного капіталу також можна розрахувати як добуток коефіцієнта рентабельності виручки (рентабельності продукції), коефіцієнта оборотності активів та коефіцієнта активів до власного капіталу. Ставка сталого зростання, що мається на увазі, може бути порахована шляхом поєднання методу мультиплікаторів виходу та методу сталого зростання.

Отже, визначення інвестиційної вартості цілісного майнового комплексу шляхом дисконтування чистого грошового потоку для власного капіталу, або для інвестованого капіталу, може бути як ринковим методом, у випадку, якщо поточна вартість реверсії визначається за методом мультиплікаторів виходу, так і неринковим, якщо поточна вартість визначається за методом безстрокового зростання.

Інші підходи оцінки цілісних майнових комплексів

Порівняльний підхід поділено за об'єктами порівняння на метод ринку капіталу (п. 28 Нац. Стандарту № 3) та метод ринкових угод (п. 29 Нац. Стандарту № 3).

Інший розподіл методів проведено Національним стандартом № 1 на визначення ринкових і неринкових методів оцінки. Якщо метод інвестиційної вартості (п. 25-26 Нац. Стандарту № 1) був неринковим, то до ринкових методів оцінки віднесено ринкову вартість. Вартість заміщення, вартість відтворення, залишкову вартість заміщення (відтворення) - (п. 22 Нац. Стандарту № 1), вартість у використанні (п. 23 Нац. Стандарту № 1), споживчу вартість, вартість ліквідації (п. 24 Нац. Стандарту № 1), спеціальну вартість, ліквідаційну вартість (п. 34 Нац. Стандарту № 3), чисту вартість реалізації та оціночну вартість віднесено до неринкових методів.

Постанова Кабінету Міністрів України № 1891 від 10 грудня 2003 року "Про затвердження Методики оцінки майна", разом із листами Фонду державного майна України, затвердила Методику оцінки майна для інвестованого капіталу для підприємств державної і комунальної форм власності.

МЕТОДИ ОЦІНКИ, НЕ ВКЛЮЧЕНІ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО СТАНДАРТУ № 3

Метод реальних опціонів

Альтернативою визначенню інвестиційної вартості об'єкта оцінки у формі цілісного майнового комплексу шляхом дисконтування грошових потоків є метод "реальних опціонів", згідно якого

ціна простих акцій у статутному фонді визначена, як премія опціону американського типу на купівлю активів. Аналіз оцінки акцій за методом реальних опціонів дещо співзвучний з аналізом рентабельності власного капіталу за методом ДюПона, в якому одним з трьох складових коефіцієнтів при розкладанні рентабельності власного капіталу, на додаток до коефіцієнту рентабельності виручки та коефіцієнту оборотності активів, є коефіцієнт відношення всіх активів до власного капіталу (фінансової незалежності). Чим більшим є коефіцієнт фінансової незалежності, тим більше вартість акцій підприємства зовні нагадує премію опціону американського, або іншого типу на купівлю всіх активів. Загалом, метод реальних опціонів може використовуватися для оцінки будь-яких інвестиційних проектів, пов'язаних з капітальними інвестиціями (розробкою свердловин і копалин, придбанням основних фондів, тощо).

Користувачі оцінки за методом реальних опціонів критикують прихильників методу дисконтованих грошових потоків, який регуляторно введено в Постанову КМУ 1655 від 29.11.2006 р. - Національний стандарт 3 "Оцінка цілісних майнових комплексів" (п. 17 Чистий грошовий потік для власного капіталу та п. 18 Чистий грошовий потік для інвестованого капіталу) та пункт 81 Постанови КМУ 1891 від 10 грудня 2003 року (дохідний методичний підхід, який базується на капіталізації усередненого розміру грошового потоку за два попередні повні роки до дати оцінки та прогнозованого грошового потоку за рік, в якому проводиться оцінка, з поправкою на коефіцієнт властивостей пакета акцій, що оцінюється), за те, що дисконтування грошових потоків зовсім не враховує балансову чи справедливую вартість активів, але лише стан їхнього поточного використання.

Критика методу реальних опціонів стосується того, що замість усіх активів краще використовувати чисті активи, що розраховуються згідно п.3 ст.155 Цивільного кодексу України. Оцінити сам опціон, який є асиметричним інструментом, також є досить важко. Опціони на купівлю, які також є фінансовими інструментами, традиційно за типами поділяються на американські (можуть бути використані протягом всього строку експозиції), європейські (можуть бути використані в останній день строку експозиції), азійські (ринкова вартість базового активу розраховується за середньозваженою ціною строку експозиції) та екзотичні.

Період, протягом якого може бути використаним реальний опціон, є аналогом терміну "строк експозиції", означення якому надане Національним стандартом № 1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав", затверджене Постановою Кабінету міністрів України № 1440 від 10 вересня 2003 року.

Метод розкладання ціни простої голосуючої акції на вартість набору корпоративних прав

Одним з припущень цього методу є розбивка вартості простої голосуючої акції на декілька складових: наприклад, вартість дивідендів (субрахунок № 671), вартість нерозподіленого прибутку (субрахунок № 441), прав голосу за принципом одна акція – один голос та переважного права, якщо акціонерне товариство є приватним. Співставивши цей метод з методом розрахунку чистого грошового потоку для власного капіталу, затверджене п. 17 Національного стандарту № 3, "прогнозна величина чистого прибутку" – це і є сума надходжень на субрахунки № 671 та № 441, а вартість прав голосу на зборах акціонерів – це і є сума, "збільшена на прогнозовану суму амортизації, що врахована в складі витрат під час визначення величини чистого прибутку, зменшена на величину прогнозованого приросту робочого капіталу (збільшена на величину зменшення робочого капіталу) зменшена на суму прогнозованих капітальних інвестицій та збільшена на величину приросту довгострокових зобов'язань (зменшена на величину зменшення довгострокових зобов'язань) за відповідний період". Таким чином, зовнішнє фінансування в результаті фінансової та інвестиційної діяльності можна оцінити через вартість голосів у простих голосуючих акціях.

Перевагою цього методу є диференціювання вартості простих голосуючих акцій для різних категорій інвесторів, означення прав для власників яких надано у статті 25 Закону України № 514-VI від 17 вересня 2008 року “Про акціонерні товариства”. Для кожної з цих груп п. 29 Національного стандарту № 3 при оцінці цілісних майнових комплексів рекомендовано контрольні надбавки для покупців та контрольні знижки для продавців – 10% (значний пакет), 25% (фінансова інвестиція в асоційоване підприємство), 40% (блокуючий пакет), 50% (контрольний пакет), 60% (кворум для загальних зборів), 75% та 90% простих голосуючих акцій. Насправді, згідно п. 1 статті 71 Закону України № 514-VI, “особою, заінтересованою у вчиненні акціонерним товариством правочину, вважається посадова особа органів товариства та її афілійована особа (особи), акціонер, який одноосібно або разом з афілійованими особами володіє 25 і більше відсотками простих акцій товариства...” Інвестор, голоси якого менш вартісні, може заздалегідь обміняти свої права голосу та будь-який нерозподілений прибуток (субрахунок № 441) на переважні права щодо отримання запланованих дивідендів, шляхом придбання привілейованих іменних акцій. Що стосується власників контрольного пакету, то шляхом випуску привілейованих акцій вони можуть уникнути непотрібного розбавлення частки у статутному фонді та частки у чистому прибутку, якщо привілейовані акції в структурі власного капіталу обліковуються окремо. Пункт 8 статті 6 Закону України № 3480-IV “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23.02.2006 року, так саме як і п. 5 статті 20 Закону України № 514-VI “Про акціонерні товариства” від 17 вересня 2008 року, обмежують частку привілейованих акцій 25% відсотками статутного фонду.

7. СТРУКТУРА КАПІТАЛУ

При складанні фінансового плану на певний бухгалтерський період, будь-який фінансовий директор повинен спланувати рентабельність активів понад норму доходу на інвестований капітал (Ka), або у випадку розподілу інвестованого капіталу на власний капітал і на запозичений капітал – спланувати рентабельність власного капіталу понад норму доходу на власний капітал (Ke), а рентабельність запозиченого капіталу понад норму доходу на запозичений капітал (Kd).

Капітал, інвестований акціонерами (учасниками) і позикодавцями в результаті фінансової діяльності, може використовуватися:

- у вигляді інвестицій в інвестиційну діяльність (фінансові, або капітальні інвестиції),
- або у вигляді інвестицій в операційний робочий капітал (поточну діяльність, згідно Плану рахунків НБУ).

Цільовий зв'язок між фінансовою та інвестиційною діяльністю суб'єкта господарської діяльності можна прослідкувати у Плані рахунків бухгалтерського обліку банків України, затвердженому Постановою Правління Національного банку України № 280 від 17.06.04 р., де короткострокові кредити в інвестиційну діяльність, що надані суб'єктам господарювання, обліковуються на рахунку 2072 А, а довгострокові – на рахунку 2073 А (неамортизований дисконт за кредитами – на рахунку 2076 КА, нараховані доходи – на рахунку 2078 А). Згідно плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженому наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. N 291, такі позики, що залучаються акціонерами у фінансовій діяльності підприємства, обліковуються на рахунках № 50, 60, 61 та у випадку цільового фінансування – на рахунку 48, за Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. N 291.

Подібним чином фінансова діяльність може бути **цільовою і для операційного робочого капіталу (поточної діяльності)**. У Плані рахунків бухгалтерського обліку банків України облік короткострокових кредитів в поточну діяльність, що надані суб'єктам господарювання, здійснюється на рахунку № 2062 А, а облік довгострокових кредитів в поточну діяльність здійснюється на рахунку № 2063 А.

Найневдалішим способом використання зовнішнього фінансування є спрямування залучених ззовні грошових коштів (30-33- грошові кошти та еквіваленти) на розрахунки за дивідендами (67 – розрахунки з учасниками), що є свідченням відсутності інших джерел фінансування для розрахунків з учасниками. У такому випадку рух грошових коштів відбувається не між фінансовою діяльністю та інвестиційною діяльністю та операційним робочим капіталом (поточною діяльністю), а всередині фінансової діяльності.

Іншим невдалим способом використання зовнішнього фінансування є постійне збільшення коефіцієнту незалежності (КН), шляхом відкриття нових позик на рахунках 2072, 2073 та 2062, 2063 і випуску нових облігацій відкритих та закритих випусків для покриття виплат за попередніми запозиченнями в результаті фінансової діяльності, які не покриваються рентабельністю активів взагалі, ані рентабельністю власного капіталу (від операційної діяльності) зокрема. Фактично, у випадку фінансування банківськими кредитами, рентабельність власного капіталу повинна перевищувати рівень річних кредитних ставок, а у випадку фінансування корпоративними облігаціями – рівень річних ставок доходності до оферти (до опціону на продаж), що пропонуються емітентом, або андеррайтером емітента при розміщенні корпоративних облігацій на первинному ринку.

8. ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ - ВИПУСКИ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Незважаючи на те, що гривнева норма доходу на запозичений капітал (Kd), акціонери часто віддають перевагу зовнішньому фінансуванню (рахунки № 52 - облігації та №№ 50, 60, 61- позики, рахунок № 40 - статутний фонд з розбавленням частки), перед внутрішнім фінансуванням (№ 40 - статутний фонд без розбавлення частки, 44 - нерозподілений прибуток), збільшуючи коефіцієнт незалежності, означення якому надано Національним банком України у Постанові Правління НБУ № 279 від 26.07.2000 року “Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків”, коли залучені кошти (довгострокові та поточні зобов'язання) діляться на власний капітал. Національний банк України зробив досить невдале означення для характеризування фінансового ризику. Варто зазначити, що в аналізі фінансово-господарської діяльності британського емітента цей коефіцієнт можна перекласти як передача, порівнявши його з коробкою передач автомобіля, що набирає швидкість при збільшенні передачі. При кредитуванні поточної діяльності, комерційний банк чи інвестор в корпоративні облігації закладає норму доходу на запозичений капітал, яка окуповується від інвестицій в операційний робочий капітал.

Постановою Правління Національного банку України від 04 лютого 1998 року № 34 “Про затвердження класифікатора іноземних валют” затверджено 3 групи валют та прирівнених до них банківських металів:

- 1) вільно конвертовані валюти першої групи, що використовуються для здійснення платежів за міжнародними операціями і продаються на головних валютних ринках світу і дозволені для здійснення інвестицій в Україну, і банківські метали;
- 2) вільно конвертовані валюти другої групи, що не використовуються для здійснення платежів по міжнародним операціям і не продаються на головних ринках світу;
- 3) неконвертовані валюти третьої групи.

Гривня, до якої визначається норма доходу, належить до вільно конвертованої валюти другої групи. Згідно постанов КМУ та постанов правління НБУ, ліквідність банків підтримується шляхом процентних і кількісних тендерів, на рівні не нижче облікової ставки НБУ під відповідну заставу. А сама облікова ставка встановлюється постановами правління НБУ про регулювання грошово- кредитного ринку.

Щодо питання присутності банків в статутних фондах позичальників (технічно або конвертуються позики з рахунку № 50, 60, 61 на рахунок № 40 синтетичного обліку, або акції купуються банками на відкритому ринку), п. 4 статті 8 Закону України № 3480-IV від 23 лютого 2006 року “Про цінні папери та фондовий ринок” передбачає конвертування облігацій з рахунку № 52 на рахунок № 40. Такий сценарій може бути заздалегідь передбачений у проспектах емісії облігацій відкритих випусків, коли, наприклад, після технічного дефолту власники облігацій, забезпечених гарантіями, не можуть отримати пролонговані чи іншим чином реструктуризовані виплати, і з метою уникнення коштовної процедури банкрутства, що регулюється Законом України № 2343-ХП від 14.05.1992 року “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, можуть конвертувати облігацій на певну кількість додатково емітованих акцій.

Зовнішнє фінансування може бути як цільовим, так і нецільовим. Що стосується цільового фінансування через рахунок № 48, то для корпоративних облігацій рішення ДКЦПФР № 322 від 17 липня 2003 року, передбачає цільове призначення лише для облігацій, що залучаються для житлового будівництва. Таким чином, наміри, викладені у проспектах емісії, не накладають зобов'язань на емітентів використовувати кошти в операційній та інвестиційній діяльності за цільовим призначенням. Щодо грошових коштів, отриманих від розміщення корпоративних

облігацій, то спрямування цих коштів в операційну діяльність все одно часто буває не доцільне, оскільки опціони на продаж (оферти), закладені в інтересах покупців, можуть бути використані щоквартально, наслідком може стане розрив в операційному робочому капіталі, що за відсутності можливості отримання грошових коштів в результаті інвестиційної діяльності, може стати причиною проведення реструктуризації. Емітенти, як правило, мають значні потреби в грошових коштах для інвестицій в операційний робочий капітал, у випадку значного зростання виручки від реалізації.

Цільове призначення через рахунок № 48 також можна закласти в договори позики комерційних банків (рахунки № 50, 60 та 61).

9. ГРОШОВИХ КОШТІВ: ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

На відміну від фінансової діяльності, яка у звіті про рух грошових коштів відображає стан зобов'язань і власного капіталу, інвестиційна діяльність як у звіті про фінансові результати, так і у звіті про рух грошових коштів відображає стан активів, і складається з капітальних інвестицій та фінансових інвестицій.

Якщо підприємство не продає активи, у звіті про рух грошових коштів (П(С)БО 4) чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності як правило є від'ємним, оскільки в нього включаються витрати на придбання необоротних активів (рахунок № 15 за планом синтетичних рахунків - капітальні інвестиції), які ніколи не з'являються у нарахуваннях, викладених у звіті про фінансові результати (П(С)БО 3). Натомість, звіт про фінансові результати містить економічну проводку амортизації (п. 15 П(С)БО 16). Витрати на придбання необоротних активів, що виникають у звіті про рух грошових коштів від інвестиційної діяльності, повинні окуповуватися надходженнями від оборотності в чистому операційному робочому капіталі, у звіті про рух грошових коштів від операційної діяльності, який очікується, що буде позитивним.

На додаток до фондівіддачі від власної операційної діяльності, капітальні інвестиції (рахунок № 15) також можуть бути більш окупними через придбання основних фондів на умовах фінансового лізингу, що забезпечує відстрочку платежів.

Рахунок придбання майнових комплексів, згідно ПСБО 4 – це грошові кошти, сплачені за придбані дочірні підприємства та інші господарські одиниці (за вирахуванням грошових коштів, придбаних у складі майнового комплексу). Постанова КМУ 1655 від 29.11.2006 - Національний стандарт 3 "Оцінка цілісних майнових комплексів" - п. 17 Чистий грошовий потік для власного капіталу, п. 18 Чистий грошовий потік для інвестованого капіталу. Реалізація майнових комплексів – це грошові кошти, отримані за придбані дочірні підприємства.

Короткострокові кредити, що надані банками суб'єктам господарювання в інвестиційну діяльність, обліковуються на рахунку 2072 А, а довгострокові – на рахунку 2073 А, згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затвердженому Постановою Правління Національного банку України № 280 від 17.06.04 р. Що стосується фінансових та капітальних інвестицій самих комерційних банків, то для цих інвестицій є клас рахунків № 4 бухгалтерського обліку банків України.

Якщо метою фінансових інвестицій є вертикальна інтеграція з постачальниками та підрядниками для здешевлення купівлі сировини, та з покупцями та замовниками для розширення збуту, у будь-якому випадку такі інвестиції є довгострокові (рахунок № 14), а не поточні (рахунок № 35).

Однією з перешкод отримання аномальної (надлишкової) рентабельності власного капіталу, що не виникає внаслідок операційної діяльності, є податок на прибуток (рахунок № 35), сплата якого передую нарахуванню чистого прибутку, який після того як нарахування перетворюються у грошові кошти, спрямовується на сплату дивідендів, а не використовується на внутрішнє фінансування у вигляді нерозподіленого прибутку.

Для акціонерів – власників контрольних пакетів – сплата дивідендів за рахунок зовнішнього фінансування не витримує жодної критики, оскільки ці акціонери можуть одразу спрямувати грошові кошти, отримані від зовнішнього фінансування, на фінансові інвестиції непов'язаним сторонам (субрахунок № 143).

Особливо ці ризики високі, якщо під час приватизації цілісних майнових комплексів державної і комунальної форм власності, інвестор придбає цілісний майновий комплекс з високим

коефіцієнтом активів до власного капіталу, оцінивши цілісний майновий комплекс, згідно пункту 81 Постанови КМУ 1891 від 10 грудня 2003 року за дохідним методичним підходом, який базується на капіталізації усередненого розміру грошового потоку за два попередні повні роки до дати оцінки та прогнозованого грошового потоку за рік, в якому проводиться оцінка, з поправкою на коефіцієнт властивостей пакета акцій, що оцінюється. Натомість, абзац 6 п. 6 Нац. Стандарту № 3 перед визначенням інвестиційної вартості цілісного майнового комплексу передбачає аналіз його фінансово-господарської діяльності, майнового та фінансового стану на дату оцінки та за період, що передує цій даті, але не обмежує його двома роками.

Довгострокові фінансові інвестиції (рахунок № 14), особливо якщо мова йде про придбання акцій пов'язаних сторін за методом обліку участі в капіталі (субрахунок № 141), також можуть відображати часткову вертикальну інтеграцію бізнесу з постачальниками сировини та матеріалів, у випадку придбання бізнесом акцій постачальників і підрядників, так і вертикальну інтеграцію бізнесу у збут, у випадку придбання акцій покупців та замовників. Як у випадку капітальних, так і у випадку фінансових інвестицій, кінцевою метою інвестиційної діяльності є **економічна додана вартість**. У будь-якому випадку, інвестиції на субрахунку № 143 (цінні папери непов'язаних осіб) було б краще робити у цінні папери, що котируються на одному з організаторів торгів, згідно розділу VI Рішення ДКЦПФР № 1542 від 19 грудня 2006 року “Котирування цінних паперів та оприлюднення їх біржового курсу.” Означення терміну активний ринок, що використовується у положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, надане у п. 4 П(С)БО, затвердженого Наказом Міністерства фінансів України № 242 від 18.10.1999 року: “Активний ринок - ринок, якому притаманні такі умови: предмети, що продаються та купуються на цьому ринку, є однорідними; у будь-який час можна знайти зацікавлених продавців і покупців; інформація про ринкові ціни є загальнодоступною”. Фактично, усі фондові біржі, що є організаторами торгівлі, ліцензованими ДКЦПФР, підпадають під це означення. Порядок виплати дивідендів для простих акцій визначається статтею 30 Закону України № 514-VI від 17 вересня 2008 року “Про акціонерні товариства”, а для привілейованих – статутами акціонерних товариств, згідно цієї ж статті.

Однак, поточні фінансові інвестиції (рахунок № 35) швидше за все не пов'язані з вертикальною інтеграцією у ринки сировини і матеріалів та у ринки збуту, і можуть прости заміняти підприємствам грошові кошти та еквіваленти (рахунки № 30-33), що депонуються суб'єктами господарської діяльності для подальшого інвестування на поточних рахунках № 2600 АП та депозитних рахунках № 2610 АП та № 2615 П, згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затвердженому Постановою Правління Національного банку України № 280 від 17.06.04 р.

Капітальні інвестиції

Згідно зі ст. 1.28.1. Закону України № 334/94-ВР “Про оподаткування прибутку підприємств” від 28 грудня 1994 року, під капітальною інвестицією слід розуміти господарську операцію, яка передбачає придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних фондів та нематеріальних активів, які підлягають амортизації згідно з цим Законом.

Капітальні інвестиції, у т.ч. ПДВ, повинні окуповуватися від змін в операційному робочому капіталі. Наприклад, обладнання може придбаватися або за грошові кошти, або на умовах лізингу.

Згідно Державного класифікатора продукції та послуг ДК 016 97, існує підкатегорія 65.21.10 (СРС 811с) “Фінансові лізингові послуги”, що включає в себе послуги з фінансування у кредит довговічного обладнання, під час якого користувач зазнає ризиків, пов'язаних з вибором найманого обладнання, зобов'язанням щодо його оренди протягом встановленого строку і правом його купівлі по закінченні орендного строку.

Лізингове законодавство в Україні врегульовується також і кодексами. У Цивільному кодексі України є § 6. Лізинг, стаття 806. Договір лізингу, стаття 807. Предмет договору лізингу, стаття 808. Відповідальність продавця (постачальника) предмета договору лізингу, стаття 809. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета договору лізингу.

У Господарському кодексі України – це стаття 263. Господарсько-торговельна діяльність. §4. Господарсько-торговельна діяльність опосередковується господарськими договорами поставки, контрактації сільськогосподарської продукції, енергопостачання, купівлі-продажу, оренди, міни (бартеру), лізингу та іншими договорами. § 5. Оренда майна та лізинг. Стаття 292. Лізинг у сфері господарювання. Стаття 339. Банківські операції. Стаття 347. Форми та види банківського кредиту. Стаття 351. Лізингові операції банків.

Також є чинними:

- Закон України № 723/97- ВР “Про фінансовий лізинг” від 16 грудня 1997 року,
 - Закон України № 334/94-ВР “Про оподаткування прибутку підприємств” від 28 грудня 1994 року (ст. 1.18. Лізингова (орендна) операція, 1.18.2. Фінансовий лізинг (оренда), ст. 7.9.6.

Оподаткування операцій лізингу (оренди)).

- Закон України № 168/97-ВР “Про податок на додану вартість” від 3 квітня 1997 року (ст. 3.2.2 не є об'єктом оподаткування операції із передачі майна у схов (відповідальне зберігання), а також у лізинг (оренду), крім передачі у фінансовий лізинг;

повернення майна із схову (відповідального зберігання) його власнику, а також майна, попередньо переданого в лізинг (оренду) лізингодавцю (орендодавцю), крім переданого у фінансовий лізинг;

нарахування та сплати процентів або комісій у складі орендного (лізингового) платежу у межах договору фінансового лізингу в сумі, що не перевищує подвійну облікову ставку Національного банку України, встановлену на день нарахування таких процентів (комісій) за відповідний проміжок часу, розраховану від вартості об'єкта лізингу, наданого у межах такого договору фінансового лізингу; по об'єкту фінансового лізингу, оціненого в іноземній валюті, сплата процентів, з метою оподаткування визначається у гривнях по курсу валют, визначеного Національним банком України на момент сплати),

- Конвенція УНІДРУА “Про міжнародний фінансовий лізинг”, що набула чинності для України 01.07.2007 року.

Конвенція СНД “Про міждержавний лізинг” перебуває в процесі набуття чинності.

За нумерацією синтетичних рахунків Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. N 291, рахунок 10 "Основні засоби" призначено для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух власних або отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів.

Наводимо типові оборотно-сальдові відомості:

N з/п	Назва операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
21.	Передача нерухомості в нефінансову оренду (лізинг):		
	виключено зі складу активів орендодавця	972	103
21.1	вартість об'єкта, переданого у фінансову оренду	13	103
21.2	заборгованість орендаря та визначення доходу від реалізації необоротних активів	161	742

21.3	нарахування витрат орендодавця з укладання договору фінансового лізингу	949	311, 685
23.	Отримання коштів в погашення залишкової вартості об'єкта фінансового лізингу	311	377

Зг. статті 3.1.1 Закону України № 168 від від 3 квітня 1997 року "Про ПДВ" - ввезення товару по фінансовому лізингу є об'єктом обкладання ПДВ, ПДВ сплачується при ввезенні, за курсом валют на момент сплати. Зг. статті 3.2.2 Закону України № 168 від від 3 квітня 1997 року "Про ПДВ" - не обкладаються ПДВ проценти і комісія у складі платежів по фінансовому лізингу. З метою оподаткування до експорту товарів також прирівнюється: вивезення товарів (супутніх послуг) за межі митного кордону України за договорами фінансового лізингу. Згідно статті 7.5.3 цього ж Закону, датою виникнення права орендаря (лізингоотримувача) на збільшення податкового кредиту для операцій фінансової оренди (лізингу) є дата фактичного отримання об'єкта фінансового лізингу таким орендарем;..."

На субрахунку 684 "Розрахунки за нарахованими відсотками" ведеться облік нарахованих відсотків за: використання майна, отриманого в користування (орендні, лізингові операції тощо); (Зг. статті 3.2.2 Закону України № 168 від від 3 квітня 1997 року "Про ПДВ" - не обкладаються ПДВ проценти і комісія у складі платежів по фінансовому лізингу ...)

На субрахунку 952 "Інші фінансові витрати" ведеться облік витрат, пов'язаних із залученням позикового капіталу, зокрема витрат, пов'язаних з ... нарахуванням відсотків за договорами кредитування (крім банківських кредитів), фінансового лізингу тощо.

На цьому рахунку обліковуються активи у вигляді основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів, що отримані підприємством на підставі договорів операційної оренди (лізингу) та обліковуються на балансі орендодавця.

Постановою НБУ № 280 від 17.06.2004 року затверджено План бухгалтерського обліку комерційних банків, в якому присутні наступні рахунки:

152	Кредити, що надані іншим банкам	
		<i>Фінансовий лізинг (оренда), що наданий іншим банкам</i>
1520	A	(рахунок із змінами, внесеними згідно з постановою Правління Національного банку України від 22.06.2007 р. N 229)
207	Кредити в інвестиційну діяльність, що надані суб'єктам господарювання	
		<i>Фінансовий лізинг (оренда), що наданий суб'єктам господарювання</i>
2071	A	(групу рахунків 207 доповнено рахунком 2071 A згідно з постановою Правління Національного банку України від 01.12.2005 р. N 457)
221	Фінансовий лізинг (оренда), що наданий фізичним особам	
2211	A	<i>Фінансовий лізинг (оренда), що наданий фізичним особам</i>
2215	A	<i>Неамортизована премія за фінансовим лізингом, що наданий фізичним особам</i>
2216	КА	<i>Неамортизований дисконт за фінансовим лізингом, що наданий фізичним особам</i>
2217	A	<i>Прострочена заборгованість за фінансовим лізингом, що наданий фізичним особам</i>
2218	A	<i>Нараховані доходи за фінансовим лізингом, що наданий фізичним особам</i>

2219	А	Прострочені нараховані доходи за фінансовим лізингом, що наданий фізичним особам
		(група рахунків із змінами, внесеними згідно з постановою
		Правління Національного банку України від 01.12.2005 р. N 457,
		у редакції постанови Правління Національного банку України від 27.12.2007 р. N 482)
361	Кредиторська заборгованість за господарською діяльністю банку	
3615	П	Кредиторська заборгованість за фінансовим лізингом (орендою)
453	Капітальні інвестиції за основними засобами, що отримані в оперативний лізинг (оренду)	
4530	А	Капітальні інвестиції за основними засобами, що отримані в оперативний лізинг (оренду)
601	Процентні доходи за коштами, що розміщені в інших банках	
6018	П	Процентні доходи за фінансовим лізингом (орендою), що наданий іншим банкам
6028	П	Процентні доходи за фінансовим лізингом (орендою), що наданий суб'єктам господарювання
604	Процентні доходи за кредитами, що надані фізичним особам	
6044	П	Процентні доходи за фінансовим лізингом (орендою), що наданий фізичним особам
63	Інші операційні доходи	
6395	П	Доходи від оперативного лізингу (оренди)
702	Процентні витрати за операціями із суб'єктами господарювання	
7028	А	Процентні витрати за фінансовим лізингом (орендою)
739	Інші операційні витрати	
7395	А	Витрати на оперативний лізинг (оренду)
7396	А	Витрати за отриманими консультаційними послугами фінансового характеру
742	Витрати на утримання основних засобів і нематеріальних активів	
7421	А	Витрати на утримання основних засобів, що отримані у лізинг (оренду)
984	Операції за основними засобами	
9840	А	Основні засоби та нематеріальні активи, що прийняті в оперативний лізинг (оренду)

Згідно абзацу п'ятого пункту 1.5 Постанови Правління НБУ № 279 від 06.07.2000 р. "Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву ...", не здійснюється формування резерву: ... за операціями фінансового лізингу, якщо об'єктом цих операцій є нерухоме майно;..."

Згідно інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затвердженої Постановою правління НБУ 480 від 27.12.04 р., комерційні банки можуть надавати послугу фінансового лізингу іншим банкам. Балансовий рахунок 1525 "Фінансовий лізинг (оренда), що наданий іншим банкам" уключається до розрахунку статті "Інші фінансові активи" на кінець попереднього фінансового року під час складання фінансового звіту за 2008 рік. Банк (материнський банк) розкриває інформацію щодо дебіторської заборгованості за фінансовими активами у вигляді заборгованості за фінансовим лізингом (орендою). Звіт про фінансові результати/Консолідований звіт про фінансові результати (з урахуванням впливу інфляції) містить рядок 12 Процентні доходи за заборгованістю з фінансового лізингу (оренди) та рядок 23

Процентні доходи за зобов'язаннями з фінансового лізингу (оренди). Витрати на фінансовий лізинг (оренду) відносяться до адміністративних та інші операційних витрат банків.

Орендні, в тому числі лізингові, операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності врегульовуються Законом України № 959 від 16.04.91 р. "Про зовнішньоекономічну діяльність". Згідно Закону України № 168 від 3 квітня 1997 року "Про ПДВ" - ввезення з-за меж митного кордону України на митну територію України товарів (супутніх послуг) за договорами лізингу (оренди) (у тому числі у разі повернення об'єкта лізингу лізингодавцю-резиденту або іншій особі за дорученням такого лізингодавця), застави, та іншими договорами, які не передбачають передання права власності на такі товари (майно) або передбачають їх обмін на корпоративні права чи цінні папери, у тому числі якщо таке ввезення пов'язане із поверненням товарів у зв'язку з припиненням дії зазначених договорів". Лізингова (орендна) плата, що сплачується (нараховується) резидентами або постійними представництвами на користь нерезидента-лізингодавця (орендодавця) для цілей статті 13.1(г) розуміється під доходами, отриманими нерезидентом із джерелом їх походження з України.

Також проект Податкового кодексу України, прийнятий Верховною Радою України у першому читанні, у багатьох своїх розділах містить багато положень про фінансовий лізинг, які переважно систематизують чинне законодавство.

Статтею 4 "Фінансові послуги" Закону України № 2664-III від 12 липня 2001 року "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", лізинг віднесено до фінансових послуг (підклас КВЕД 65.21.0 Національного класифікатора України ДК 009:2005, прийнятого наказом Держспоживстандарту України від 26 грудня 2005 р. N 375 - код ISIC 6591). Сама Держфінпослуг розпорядженням № 21 від 22.01.2004 р. затвердила Положення про надання окремих фінансових послуг юридичними особами - суб'єктами господарювання, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами. Держфінпослуг також у листі № 1-221/6346 від 24.10.01 р. надала тлумачення щодо того, що лізингові платежі (платіж як винагорода лізингодавцю за отримане у лізинг майно) є виручкою від реалізації послуг і повинні включатися до бази обкладання єдиним податком.

Наказом Голови Держфінпослуг від 12 лютого 2010 р. створено спільну робочу групу Держфінпослуг України та Асоціації лізингодавців України, що розробляє пропозиції щодо зміни нормативно-правових актів України, що врегульовують лізинг. Рекомендації Асоціації лізингодавців полягають у внесенні до Верховної Ради України ще одного законопроекту про лізинг та до статей чинних законів.

Незалежно від того, яким чином здійснюються капітальні інвестиції, актуальним є питання обліку основних засобів, зокрема, машин та обладнання. Серед нормативно-правових актів для аналізу обліку основних засобів можна зазначити:

- П(С)БО 7 "Основні засоби", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92;

- методичні рекомендації по бухгалтерському обліку основних засобів, разом з додатком "кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку операцій з основними засобами", затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 30 вересня 2003 року № 561, відповідно до статті 6 Закону України від 16.07.1999 р. № 996-XIV "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні";

- класифікація основних засобів, згідно державного класифікатора України (ДК 013-97),

- стаття 8 "амортизація" Закону України від 28.12.1994 № 334/94-ВР "Про оподаткування прибутку підприємств";

- положення про порядок консервації основних виробничих фондів підприємств, додаток №1 - акт про тимчасове виведення основних фондів з виробничого процесу та їх консервацію, та додаток № 2 - перелік робіт, ресурсів (матеріальних і трудових) та кошторис витрат, пов'язаних з проведенням консервації та розконсервації основних фондів підприємства;

- лист ДПАУ від 16 квітня 2004 року № 2914/6/15-1116 про визначення груп основних засобів,
- лист ДПАУ від 5 травня 2004 року № 2752/П/17-3115 про відображення в податковому обліку витрат на поліпшення основних фондів.

Додаток “кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку операцій з основними засобами”, до Методичних рекомендацій по бухгалтерському обліку основних засобів затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 30 вересня 2003 року № 561

N з/п	Назва операції	Кореспонденція рахунків, згідно плану, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. N 291			
		Дебет		Кредит	
		<i>Рахунок</i>	<i>Субрахунок</i>	<i>Рахунок</i>	<i>Субрахунок</i>
I. Облік капітальних інвестицій					
1.	Придбання устаткування, що потребує монтажу	20. Виробничі запаси	205. Будівельні матеріали	63. Розрахунки з постачальниками і та підрядниками	
2.	Відображення суми податку на додану вартість	64. Розрахунки за податками й платежами	641. Розрахунки за податками	63. Розрахунки з постачальниками і та підрядниками	
3.	Передача устаткування в монтаж	15. Капітальні інвестиції		20. Виробничі запаси	205. Будівельні матеріали
4.	Придбання устаткування, що не потребує монтажу, інструменту, інвентарю, меблів, тощо	15. Капітальні інвестиції		63. Розрахунки з постачальниками і та підрядниками	
5.	Відображення суми податку на додану вартість	64. Розрахунки за податками й платежами	641. Розрахунки за податками	68. Розрахунки за іншими операціями	685. Розрахунки з іншими кредиторами
6.	Відображення затрат на проектні, будівельно-монтажні роботи за рахунками підрядників і проектних організацій	15. Капітальні інвестиції		63. Розрахунки з постачальниками і та підрядниками	
7.	Відображення суми податку на додану вартість в рахунках підрядників і проектних організацій	64. Розрахунки за податками й платежами	641. Розрахунки за податками	63. Розрахунки з постачальниками і та підрядниками	
8.	Затрати на транспортування і монтаж безоплатно отриманих основних засобів	15. Капітальні інвестиції		68. Розрахунки за іншими операціями	685. Розрахунки з іншими кредиторами
9.	Сума податку на додану вартість в рахунках на послуги транспортування	64. Розрахунки за податками й платежами	641. Розрахунки за податками	68. Розрахунки за іншими операціями	685. Розрахунки з іншими кредиторами
10.	Витрати на будівництво об'єкта господарським				

	способом				
а)	матеріали	15. Капітальні інвестиції		20. Виробничі запаси	205. Будівельні матеріали
б)	послуги допоміжних виробництв (машин, механізмів тощо)	15. Капітальні інвестиції		23. Виробництво	
в)	оплата праці працівників, зайнятих у будівництві	15. Капітальні інвестиції		66. Розрахунки за виплатами працівникам	
г)	відрахування на соціальні заходи	15. Капітальні інвестиції		65. Розрахунки за страхуванням	
11.	Послуги машин і механізмів сторонніх організацій на об'єкті будівництва господарським способом	15. Капітальні інвестиції		68. Розрахунки за іншими операціями	685. Розрахунки з іншими кредиторами
12.	Відображення суми податку на додану вартість у рахунку за послуги машин і механізмів	64. Розрахунки за податками й платежами	641. Розрахунки за податками	68. Розрахунки за іншими операціями	685. Розрахунки з іншими кредиторами
13.	Затрати на поліпшення, реконструкцію, модернізацію, дообладнання об'єктів основних засобів	15. Капітальні інвестиції		63. Розрахунки з постачальниками і та підрядниками	
14.	Сума ПДВ	64. Розрахунки за податками й платежами	641. Розрахунки за податками	63. Розрахунки з постачальниками і та підрядниками	
15.	Затрати на реконструкцію і модернізацію об'єкта оренди (будівлі)	15. Капітальні інвестиції		63. Розрахунки з постачальниками і та підрядниками	
16.	Відображення податку на додану вартість	64. Розрахунки за податками й платежами	641. Розрахунки за податками	63. Розрахунки з постачальниками і та підрядниками	
2. Облік надходження основних засобів					
17.	Зарахування об'єктів капітальних інвестицій після введення в експлуатацію	10. Основні засоби		15. Капітальні інвестиції	
18.	Одержання від учасника (засновника) підприємства об'єкта основних засобів	10. Основні засоби		46. Неоплачений капітал	
19.	Відображення вартості безоплатно отриманих основних засобів	10. Основні засоби		42. Додатковий капітал	424. Безоплатно одержані необоротні активи

20.	Зарахування витрат на транспортування і монтаж до складу первісної вартості безоплатно отриманих основних засобів	10. Основні засоби		15. Капітальні інвестиції	
21.	Оприбутковування раніше не врахованих на балансі основних засобів	10. Основні засоби		74. Інші доходи	746. Інші доходи від звичайної діяльності
22.	Переведення помилково не зарахованих малоцінних і швидкозношуваних предметів, що знаходяться на складі, до складу основних засобів	11. Інші необоротні матеріальні активи	112. Малоцінні необоротні матеріальні активи	22. Малоцінні та швидкозношувані предмети	
23.	Включення до складу основних засобів предметів, які знаходяться в експлуатації та які помилково були зараховані до складу малоцінних і швидкозношуваних предметів	10. Основні засоби	106. Інструменти, прилади та інвентар	74. Інші доходи	
3. Облік амортизації основних засобів (стаття 8 “амортизація” Закону України від 28.12.1994 № 334/94-ВР “Про оподаткування прибутку підприємств”)					
24.	Нарахована амортизація основних засобів:				
а)	об'єктів виробничого призначення, включаючи об'єкти, узяті у фінансову оренду	23. Виробництво, 91. Загальновиробничі витрати		13. Знос (амортизація) необоротних активів	131. Знос основних засобів
б)	об'єктів, переданих в операційну оренду	94. Інші витрати операційної діяльності	949. Інші витрати операційної діяльності	13. Знос (амортизація) необоротних активів	131. Знос основних засобів
в)	об'єктів, що забезпечують збут продукції	93. Витрати на збут		13. Знос (амортизація) необоротних активів	131. Знос основних засобів
г)	об'єктів загальногосподарського призначення	92. Адміністративні витрати		13. Знос (амортизація) необоротних активів	131. Знос основних засобів
д)	об'єктів житлово-комунального призначення і соціально-культурного призначення	94. Інші витрати операційної діяльності	949. Інші витрати операційної діяльності	13. Знос (амортизація) необоротних активів	131. Знос основних засобів
4. Облік ремонту та поліпшення основних засобів					

25.	Зарахування затрат після завершення робіт з поліпшення основних засобів на збільшення їх первісної вартості	10. Основні засоби		15. Капітальні інвестиції	
26.	Затрати по закінченій реконструкції (добудові) об'єкта				
а)	операційної оренди	10. Основні засоби	109. Інші основні засоби	15. Капітальні інвестиції	
б)	фінансової оренди	10. Основні засоби	103. Будинки та споруди	15. Капітальні інвестиції	
27.	Ремонт, технічний огляд і технічне обслуговування основних засобів	23. Виробництво, 91. Загальновиробничі витрати, 92. Адміністративні витрати, 93. Витрати на збут, 94. Інші витрати операційної діяльності		20. Виробничі запаси, 65. Розрахунки за страхуванням, 66. Розрахунки за виплатами працівникам, 68. Розрахунки за іншими операціями	
5. Переоцінка та зменшення корисності основних засобів					
28.	Відображення результатів дооцінки основних засобів на суму:				
а)	дооцінки залишкової вартості	10. Основні засоби		42. Додатковий капітал	423. Дооцінка активів
б)	дооцінки зносу	42. Додатковий капітал	423. Дооцінка активів	13. Знос (амортизація) необоротних активів	131. Знос основних засобів
29.	Відображення результатів уцінки основних засобів, раніше не дооцінюваних, на суму:				
а)	уцінки зносу	13. Знос (амортизація) необоротних активів	131. Знос основних засобів	10. Основні засоби	
б)	уцінки залишкової вартості	97. Інші витрати	975. Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій	10. Основні засоби	

30.	Відображення результатів уцінки основних засобів, раніше дооцінених, на суму:				
а)	уцінки зносу	13. Знос (амортизація) необоротних активів	131. Знос основних засобів	10. Основні засоби	
б)	уцінки залишкової вартості в межах суми попередніх дооцінок	42. Додатковий капітал	423. Дооцінка активів	10. Основні засоби	
в)	перевищення уцінки залишкової вартості об'єкта над попередніми дооцінками цього об'єкта	97. Інші витрати	975. Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій	10. Основні засоби	
31.	Відображення результатів дооцінки основних засобів, раніше уцінених				
а)	на суму дооцінки зносу основних засобів	10. Основні засоби		13. Знос (амортизація) необоротних активів	131. Знос основних засобів
б)	на суму дооцінки залишкової вартості в межах попередніх уцінок, що були включені до складу витрат	10. Основні засоби		74. Інші доходи	746. Інші доходи від звичайної діяльності
в)	на суму перевищення дооцінки залишкової вартості над сумою попередніх уцінок, що були включені до складу витрат	10. Основні засоби		42. Додатковий капітал	423. Дооцінка активів
32.	Дооцінка об'єкта незавершеного будівництва, який раніше не уцінювався	15. Капітальні інвестиції		42. Додатковий капітал	423. Дооцінка активів
33.	Уцінка об'єкта незавершеного будівництва, який раніше не дооцінювався	97. Інші витрати	975. Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій	15. Капітальні інвестиції	
34.	Дооцінка раніше уціненого об'єкта незавершеного будівництва				
а)	на суму дооцінки в межах попередніх уцінок	15. Капітальні інвестиції		74. Інші доходи	746. Інші доходи від звичайної діяльності
б)	на суму перевищення дооцінки над сумою попередніх уцінок	15. Капітальні інвестиції		42. Додатковий капітал	423. Дооцінка активів

35.	Уцінка незавершеного будівництва, раніше дооціненого				
а)	на суму уцінки в межах попередніх дооцінок	42. Додатковий капітал	423. Дооцінка активів	10. Основні засоби	
б)	на суму перевищення уцінки над попередніми дооцінками	97. Інші витрати	975. Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій	10. Основні засоби	
36.	При введенні дооціненого об'єкта незавершеного будівництва в експлуатацію сальдована сумами дооцінки заноситься до інвентарної картки (іншого реєстру) аналітичного обліку основних засобів (буде списана на рахунок 44 "нерозподілені прибутки" (непокриті збитки) при його вибутті)				
37.	Втрати від зменшення корисності об'єктів основних засобів	97. Інші витрати	975. Уцінка необоротних і фінансових інвестицій	13. Знос (амортизація) необоротних активів	131. Знос основних засобів
38.	Відновлення корисності об'єктів основних засобів після усунення причин попереднього зменшення їх корисності	13. Знос (амортизація) необоротних активів	131. Знос основних засобів	74. Інші доходи	746. Інші доходи від звичайної діяльності
6. Облік вибуття основних засобів					
39.	Ліквідація основних засобів:				
а)	первісна вартість ліквідованого об'єкта			10. Основні засоби	
б)	сума зносу об'єкта	13. Знос (амортизація) необоротних активів	131. Знос основних засобів		
в)	залишкова вартість	97. Інші витрати	976. Списання необоротних активів		
40.	Демонтаж основних засобів:				
а)	оплата праці	97. Інші витрати	976. Списання необоротних активів	66. Розрахунки за виплатами працівникам	

б)	відрахування на соціальні заходи	97. Інші витрати	976. Списання необоротних активів	65. Розрахунки за страхуванням	
в)	послуги підрядника, інших сторонніх організацій	97. Інші витрати	976. Списання необоротних активів	68. Розрахунки за іншими операціями	
г)	одержані товарно-матеріальні цінності від ліквідації об'єкта	20. Виробничі запаси		74. Інші доходи	746. Інші доходи від звичайної діяльності
41.	Відображення сум дооцінки об'єкта основних засобів при їх вибутті (на дату вибуття об'єкта субрахунок 423 "Дооцінка активів" має кредитове сальдо по конкретному об'єкту (ідентифіковане сальдо) на основі записів з початку експлуатації об'єкта про зміну (індексацію) балансової вартості основних засобів в картках інвентарного обліку (інших регістрах аналітичного обліку) об'єктів основних засобів). У разі застосування підприємством іншої періодичності зарахування відповідної суми дооцінки до складу нерозподіленого прибутку такий запис (кореспонденція) здійснюється щомісяця (щокварталу, раз на рік) у сумі, пропорційній нарахуванню амортизації.				
42.	Списання сальдо дооцінки об'єкта незавершеного будівництва при його вибутті	42. Додатковий капітал	423. Дооцінка активів	44. Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)	441. Прибуток нерозподілений
7. Облік основних засобів в оренді					
43.	Отримані основні (транспортні) засоби в оренду				
а)	операційну				
б)	фінансову	15. Капітальні інвестиції		53. Довгострокові зобов'язання з оренди	531. Зобов'язання з фінансової оренди

	зарахування до складу основних засобів об'єкта фінансової оренди	10. Основні засоби	105. Транспортні засоби	15. Капітальні інвестиції	
в)	Передано устаткування в оренду				
44.	Передано устаткування в оренду				
а)	операційну				
б)					
в)					
г)					
д)					
45.	Включено об'єкт основних засобів до групи вибуття:				
а)	сума зносу об'єкта	13. Знос (амортизація) необоротних активів		10. Основні засоби	
б)	сума перевищення залишкової вартості об'єкта над його справедливою вартістю	94. Інші витрати операційної діяльності	949. Інші витрати операційної діяльності	10. Основні засоби	
в)	залишкова вартість об'єкта	28. Товари	286. Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу	10. Основні засоби	

Державний комітет України по стандартизації, метрології та сертифікації (тепер - Державна служба технічного регулювання України) Наказом № 507 затвердив класифікатор основних фондів для:

- організації систематичного обліку та звітності в частині основних фондів;
- визначення норм амортизації основних фондів та віднесення амортизаційних відрахунків на витрати виробництва;
- проведення робіт з перепису, оцінки та переоцінки обсягів складу і стану основних фондів;
- реалізації комплексу облікових функцій з основних фондів у межах робіт з державної статистики;
- здійснення міжнародних зіставлень за структурою і станом основних фондів;
- визначення розрахунків похідних економічних показників, включаючи фондоємність, фондоозброєність, фондівіддачу тощо, а також рекомендованих нормативів проведення капітальних ремонтів основних фондів.

Код КОФ	Назва
100000	БУДІВЛІ, СПОРУДИ, ЇХ СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ТА ПЕРЕДАВАЛЬНІ ПРИБОРИ
110000	БУДИНКИ, БУДІВЛІ
110100	БУДИНКИ ЖИТЛОВІ
110101	Будинки та котеджі одно-, двоквартирні
110102	Будинки багатоквартирні

110103	Будинки житлові готельного типу
110104	Гуртожитки
110105	Будинки тимчасові житлові баз і таборів відпочинку, профілакторіїв, творчого відпочинку
110106	Селища дачні з угіддями
110199	Будинки та приміщення житлові інші
110200	БУДИНКИ ТА БУДІВЛІ НЕЖИТЛОВІ
110201	Склади та споруди виробничі універсальні одноповерхові
110202	Склади та споруди виробничі універсальні багатоповерхові
110203	Склади товарні, силоси і резервуари
110204	Склади, гаражі та споруди виробничі універсальні підземні
110205	Склади, гаражі та споруди виробничі універсальні на воді
110300	БУДИНКИ ТА СПОРУДИ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ, ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ ТА ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА
110301	Магазини
110302	Споруди ринкові
110303	Підприємства та установи громадського харчування
110304	Приміщення складські та бази підприємств торгівлі та громадського харчування
110305	Готелі та аналогічні споруди
110399	Будинки та споруди підприємств торгівлі, громадського харчування та готельного господарства інші
110400	БУДИНКИ ТА СПОРУДИ ПРОСВІТНИХ І КУЛЬТУРНИХ УСТАНОВ І ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ВИДОВИЩНИХ ЗАХОДІВ
110401	Бібліотеки, музеї та інші подібні споруди
110402	Будинки культури, клуби, театри та кінотеатри
110403	Будівлі для публічних показів та вистав
110499	Будинки та споруди просвітних і культурних установ і для проведення видовищ інші
110500	БУДИНКИ ТА СПОРУДИ НАУКОВИХ ТА ПРОЕКТНО-ПОШУКОВИХ УСТАНОВ
110501	Інститути науково-дослідні (основна діяльність)
110502	Будівлі науково-дослідних установ (обслуговувальна та допоміжна діяльність)
110503	Будівлі проектно-пошукових установ
110504	Будівлі обслуговувальних установ проектно-пошукових організацій
110599	Будівлі та споруди наукових і проектно-пошукових установ інші
110600	БУДИНКИ ТА СПОРУДИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ, ШКІЛ ТА ПОЗАШКІЛЬНИХ УСТАНОВ
110601	Будівлі вищих навчальних закладів
110602	Будівлі середніх навчальних закладів, училищ
110603	Будівлі дошкільні
110604	Установи позашкільні
110699	Будинки та споруди для навчальних закладів, шкіл та позашкільних установ інші
110700	ЛІКАРНІ, ЗАКЛАДИ ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНІ ТА ОЗДОРОВЧІ
110701	Лікарні багатопрофільні і територіального обслуговування
110702	Лікарні профільовані
110703	Поліклініки, консультації та пункти медичного обслуговування
110704	Станції медичного обслуговування
110705	Аптеки
110706	Санаторії, пансіонати
110799	Лікарні, заклади лікувально-профілактичні та оздоровчі інші
110800	БУДИНКИ ТА СПОРУДИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ, ІНФОРМАЦІЙНО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНОГО І ФІНАНСОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА ЗАКОРДОННИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ
110801	Будинки та споруди органів державного управління

110802	Будівлі підприємств інформаційно-обчислювального обслуговування
110803	Будівлі фінансового обслуговування та закордонних представництв
110804	Казарми збройних сил, міліції
110805	Тюрми та слідчі ізолятори, виправні колонії
110806	Будівлі для релігійної діяльності (церкви, каплиці, мечеті, синагоги тощо)
110807	Крематорії, похоронні бюро, кладовища
110808	Історичні пам'ятки та надмогильники
110809	Пральні
110810	Туалети
110899	Будинки та споруди органів державного управління, інформаційно-обчислювального та і фінансового обслуговування та закордонних представництв інші
120000	БУДІВЛІ ПРОМИСЛОВІ І СПЕЦІАЛЬНІ ТА ІНЖЕНЕРНІ СПОРУДИ
120100	БУДІВЛІ ТА СПОРУДИ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ (КРІМ НАДЗЕМНИХ ЕСТАКАД)
120101	Підприємства та установи автотранспортного обслуговування
120102	Автовокзали
120103	Дороги, вулиці, автостради
120104	Споруди для вуличного освітлення і транспортної сигналізації
120199	Будівлі та споруди автомобільного транспорту
120200	БУДИНКИ ТА СПОРУДИ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
120201	Залізниці та колії
120202	Вокзали, станції та споруди пасажирські
120203	Депо та станції технічного обслуговування
120204	Пункти технічного обслуговування залізничного транспорту
120205	Будівлі та споруди служб управління залізницями
120206	Будівлі та споруди обслуговувальних та допоміжних служб
120299	Будівлі та споруди залізничного транспорту інші
120300	БУДИНКИ ТА СПОРУДИ ПОВІТРЯНОГО ТРАНСПОРТУ
120301	Аеропорти та споруди аеродромні
120302	Будівлі та споруди управління повітряним транспортом
120303	Будівлі та споруди обслуговувальних та допоміжних служб повітряного транспорту
120399	Будівлі та споруди повітряного транспорту інші
120400	БУДИНКИ ТА СПОРУДИ РІЧКОВОГО ТРАНСПОРТУ
120401	Порти, причали, вокзали річкові
120402	Споруди з забезпечення судохідництва
120403	Будівлі та споруди ремонтних і обслуговувальних виробництв річкового транспорту
120499	Будівлі та споруди річкового транспорту інші
120500	БУДИНКИ ТА СПОРУДИ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ
120501	Комплекс перевантажувальний морського порту універсальний
120502	Порти, причали, склади, вокзали морські
120503	Споруди із забезпечення управління морським судівництвом
120599	Будівлі та споруди морського транспорту інші
120600	ГРЕБЛІ, ДАМБИ
120601	Гребля із ґрунтових матеріалів та з залізобетонними водоперепускними спорудами для водосховищ
120602	Дамба обвалована земляна або кам'яної викладки
120603	Гребля залізобетонна
120609	Греблі та дамби інші
120700	БУДИНКИ ТА СПОРУДИ МІСЬКОГО ЕЛЕКТРИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
120701	Лінії та споруди трамвайно-тролейбусного транспорту
120702	Депо і ремонтні підприємства міського електротранспорту
120703	Дорога канатна

120704	Фунікулер
120709	Будівлі та споруди міського електричного транспорту інші
120800	СПОРУДИ МЕТРОПОЛІТЕНУ
120809	Споруди метрополітену інші
120900	МОСТИ, АВТОЕСТАКАДИ НАДЗЕМНІ, ТУНЕЛІ, ПЕРЕХОДИ ПІДЗЕМНІ ТА НАДЗЕМНІ
120901	Мости та естакади
120902	Тунелі та підземні переходи
120909	Мости, автоестакади надземні, тунелі, переходи підземні та надземні інші
121000	СПОРУДИ ГІДРОТЕХНІЧНІ ТА ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ
121001	Акведуки
121002	Канали магістральні зрошувальних систем
121009	Споруди гідротехнічні та водного транспорту інші
121100	СПОРУДИ ІРИГАЦІЙНІ, СПОРУДИ З УПРАВЛІННЯ ПОТОКАМИ ВОДИ ТА РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА
121101	Споруди водозабезпечення
121102	Мережі стічних вод
121103	Будівлі та споруди рибного господарства
121109	Споруди іригаційні, споруди з управління потоками води та рибного господарства інші
121200	БУДІВЛІ ТА СПОРУДИ ГІРНИЧОДОБУВНОГО І ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА
121201	Будівлі та споруди підприємств нафтодобувної промисловості
121202	Будівлі та споруди підприємств добувної газової промисловості
121203	Будівлі та споруди підприємств з добування вугілля та сланцю
121204	Будівлі та споруди підприємств торф'яної промисловості
121205	Будівлі та споруди підприємств з добування і збагачення рудної сировини для виробництва чорних металів
121206	Будівлі та споруди підприємств з добування рудної сировини кольорових металів
121207	Будівлі та споруди промисловості рідкісних і дорогоцінних матеріалів та алмазів
121208	Споруди електростанцій та підприємств електро і теплоенергетики
121209	Споруди для хімічної і нафтохімічної промисловості та пов'язаних з ними виробництв
121210	Будівлі та споруди для чорної металургійної і метало переробної промисловості (крім виробництва машин і остатковання)
121211	Будівлі та споруди підприємств машинобудування й інших підприємств обробної промисловості
121212	Будівлі та споруди сільського господарства і виробництва
121213	Будівлі та споруди для садівництва, виноградарства та лісівництва
121214	Будівлі та споруди для занять спортом і відпочинку, рекреаційні споруди
121215	Будівлі та споруди із збирання та перероблення вторинних ресурсів
121299	Будівлі та споруди гірничодобувного і промислового виробництва інші
121300	СПОРУДИ ІНЖЕНЕРНІ ІНШІ, НІДЕ НЕ КЛАСИФІКОВАНІ
121301	Центри військові випробувальні
121302	Полігони та стрільбища військові
121303	Споруди військові інженерні фортифікаційні
121304	Космодроми та ділянки для запуску супутників
121309	Споруди інженерні інші
130000	ПРИСТРОЇ ПЕРЕДАВАЛЬНІ
130100	БУДІВКИ ТА СПОРУДИ МАГІСТРАЛЬНОГО ТРУБОПРОВІДНОГО ТРАНСПОРТУ
130101	Трубопровід магістральний
130102	Станції на магістральних трубопроводах

130103	Споруди зв'язку на магістральних трубопроводах
130109	Будівлі та споруди магістрального трубопровідного транспорту інші
130200	БУДИНКИ ТА СПОРУДИ ЛІНІЙ ЗВ'ЯЗКУ І ПЕРЕДАЧ (ТЕЛЕВІЗІЙНІ, РАДІО, ТЕЛЕГРАФНІ, ТЕЛЕФОННІ ТА ІНШІ)
130201	Лінії та вузли зв'язку
130202	Станції та системи телефонні
130203	Станції, системи та споруди радіотелевізійного зв'язку
130204	Будівлі та споруди магістральних та розподільчих ліній електропередач великої протяжності
130205	Будівлі та споруди систем електрозабезпечення
130206	Трубопроводи і кабелі локальні і допоміжні споруди
130207	Лінії зв'язку і передач локальні та допоміжні споруди
130208	Лінії електроживлення локальні та допоміжні споруди
130209	Будівлі і споруди ліній зв'язку і передач інші
200000	ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ, ВКЛЮЧАЮЧИ ВАНТАЖНІ ТА ЛЕГКОВІ АВТОМОБІЛІ; МЕБЛІ, ОФІСНЕ ОБЛАДНАННЯ; ПОБУТОВІ ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНІ ПРИЛАДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ; ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ, ВКЛЮЧАЮЧИ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНІ ТА ІНШІ МАШИНИ ДЛЯ АВТОМАТИЧНОГО ОБРОБЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ
210000	ЗАСОБИ ТРАНСПОРТНІ, ВКЛЮЧАЮЧИ ВАНТАЖНІ ТА ЛЕГКОВІ АВТОМОБІЛІ
210100	АВТОМОБІЛІ ЛЕГКОВІ
210101	Автомобілі легкові з двигуном внутрішнього згоряння об'ємом циліндра до 1000 см куб.
210102	Автомобілі легкові з двигуном внутрішнього згоряння об'ємом циліндра від 1000 до 1500 см куб.
210103	Автомобілі легкові з двигуном внутрішнього згоряння об'ємом циліндра від 1500 до 2000 см куб.
210104	Автомобілі легкові з двигуном внутрішнього згоряння об'ємом циліндра від 2000 до 2500 см куб.
210105	Автомобілі легкові з двигуном внутрішнього згоряння об'ємом циліндра більше 2500 см куб.
210106	Автофургони житлові з двигуном внутрішнього згоряння об'ємом циліндра від 1000 до 1500 см куб.
210107	Автофургони житлові з двигуном внутрішнього згоряння об'ємом циліндра від 1500 до 2500 см куб.
210108	Автофургони житлові з двигуном внутрішнього згоряння об'ємом циліндра більше 2500 см куб.
210109	Автомобілі легкові
210200	АВТОМОБІЛІ ВАНТАЖНІ
210201	Автомобілі вантажні вантажопідйомністю до 3,5 т
210202	Автомобілі вантажні вантажопідйомністю від 3,5 т до 5 т
210203	Автомобілі вантажні вантажопідйомністю від 5 т до 12 т
210204	Автомобілі вантажні вантажопідйомністю від 12 т до 20 т
210205	Автомобілі вантажні вантажопідйомністю більше 20 т
210209	Автомобілі вантажні інші
210300	АВТОМОБІЛІ СПЕЦІАЛІЗОВАНІ
210301	Тягачі дорожні
210302	Самоскиди
210303	Автокрани
210304	Автобурові (деррік-крани)
210305	Машини пожежні
210306	Автомобілі для перевезення рідких будівельних матеріалів

210307	Автомобілі аварійно-технічної служби
210308	Автомобілі-тягачі сідлові
210309	Автомобілі спеціалізовані інші
210400	АВТОБУСИ ТА ТРОЛЕЙБУСИ
210401	Автобуси з двигуном внутрішнього згоряння об'ємом циліндра до 2500 см куб.
210402	Автобуси з двигуном внутрішнього згоряння об'ємом циліндра від 2500 до 2800 см куб.
210403	Автобуси з двигуном внутрішнього згоряння об'ємом циліндра понад 2800 см куб.
210404	Тролейбуси
210405	Автотролейбуси вантажні
210409	Автобуси та тролейбуси інші
210500	КОРПУСИ ТА ПРИЧЕПИ АВТОМОБІЛІВ
210501	Корпуси (включаючи кабіни) автотранспортних засобів
210502	Контейнери
210503	Причепи та напівпричепи житлові, фургони масою до 750 кг
210504	Причепи та напівпричепи житлові, фургони масою від 750 кг до 3500 кг
210505	Причепи та напівпричепи житлові, фургони масою понад 3500 кг
210506	Причепи та напівпричепи автомобілів
210507	Причепи зі спеціалізованими кузовами, трейлери, майстерні на причепах, агрегати для технічного догляду на самохідних шасі
210508	Причепи (напівпричепи)-цистерни для перевезення нафтопродуктів, води, скрапленого газу
210509	Причепи тракторні
210519	Корпуси та причепи автомобілів інші
210600	УСТАТКУВАННЯ АВТОМОБІЛЬНЕ
210700	СУДНА
210701	Кораблі військові
210702	Судна торговельні
210703	Судна пасажирські та вантажопасажирські
210704	Пороми пасажирські, вантажопасажирські
210705	Судна наливні
210706	Судна рефрижераторні
210707	Судна суховантажні
210708	Судна промислові, технічні та допоміжні
210709	Буксири та буксири-штовхачі
210710	Платформи морські
210711	Конструкції плавучі
210712	Судна прогулянкові
210713	Судна надувні
210714	Судна моторні та веслові
210715	Судна вітрильні та спортивні
210719	Судна інші
210800	ЛОКОМОТИВИ ЗАЛІЗНИЧНІ ТА РЕЙКОВИЙ РУХОМИЙ СКЛАД
210801	Локомотиви залізничні електричні
210802	Локомотиви залізничні дизель-електричні
210803	Локомотиви акумуляторні
210804	Локомотиви дизель-гідролічні та дизель-механічні
210805	Тепловози дизельні
210806	Вагони залізничні самохідні електричні
210807	Вагони самохідні метрополітену
210808	Вагони самохідні трамвайні
210809	Вагони залізничні несамохідні

210810	Вагони трамвайні несамохідні
210811	Вагони метрополітену несамохідні
210812	Вагони несамохідні спеціальні
210813	Вагони вантажні
210814	Вузли та деталі до залізничних і трамвайних локомотивів і рухомого складу
210815	Устаткування та матеріали для колій, включаючи кріпильні вироби та арматуру
210816	Устаткування механічне (електромеханічне) сигналізації та забезпечення безпеки і керування рухом
210899	Локомотиви залізничні та рейковий рухомий склад інший
210900	АПАРАТИ ЛІТАЛЬНІ ПОВІТРЯНІ ТА КОСМІЧНІ ЛІТАЛЬНІ АПАРАТИ
210901	Устаткування злітно-посадкове
210902	Тренажери авіаційні наземні для цивільної і транспортної авіації
210903	Тренажери авіаційні наземні для військової авіації
210904	Планери
210905	Аеростати
210906	Дельтаплани
210907	Вертольоти
210908	Літаки легкі
210909	Літаки середні
210910	Літаки тяжкі
210911	Апарати літальні космічні та ракети-носії
210912	Супутники
210913	Засоби забезпечення польотів космічних апаратів наземні
210929	Апарати літальні повітряні та космічні літальні апарати інші
211000	МОТОЦИКЛИ І ВЕЛОСИПЕДИ
211001	Мотоцикли з об'ємом циліндра двигуна до 50 см куб.
211002	Мотоцикли з об'ємом циліндра двигуна від 50 до 250 см куб.
211003	Мотоцикли з об'ємом циліндра двигуна від 250 до 500 см куб.
211004	Мотоцикли з об'ємом циліндра двигуна від 500 до 800 см куб.
211005	Мотоцикли з об'ємом циліндра двигуна понад 800 см куб.
211006	Мопеди
211007	Мотовелосипеди
211008	Коляски мотоциклів
211009	Велосипеди
211010	Коляски інвалідні
211011	Устаткування для мотоциклів та велосипедів
211019	Мотоцикли і велосипеди інші
211100	ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТ ВИРОБНИЧИЙ ПІДЛОГОВИЙ БЕЗРЕЙКОВИЙ
220000	МЕБЛІ, ОФІСНЕ ОБЛАДНАННЯ
220100	МЕБЛІ
220101	Стільці та сидіння
220102	Стільці та сидіння спеціальні
220103	Крісла-ліжка
220104	Крісла садові та кемпінгові
220105	Меблі офісні та магазинні металеві
220106	Меблі офісні та магазинні дерев'яні
220107	Меблі для кухні
220108	Меблі для спальні
220109	Меблі їдальні та вітальні
220110	Меблі для ванної
220111	Меблі для саду
220112	Матраци

220113	Меблі медичні та для ветеринарії
220114	Полички, шухляди, шафи з дверцятами, шафи з картотечними шухлядами, рейтерами, висувними шухлядами
220139	Меблі інші
220200	ОБЛАДНАННЯ ОФІСНЕ
220201	Машини друкарські
220202	Машини бухгалтерські
220203	Обладнання копіювальне та розмножувальне
220204	Машини офсетні офісні
220205	Гектографи та ротатори
220206	Машини адресувальні, штемпелювальні
220207	Машини для сортування, рахування, пакування монет
220208	Шафи вогнетривкі
220209	Обладнання офісне малогабаритне металеве
220229	Обладнання офісне інше
230000	ПРИЛАДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПОБУТОВІ ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНІ
230100	ПРИЛАДИ ПОБУТОВІ ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНІ
230101	Машини швейні
230102	Холодильники та морозильні камери
230103	Машини посудомийні
230104	Машини пральні та сушильні
230105	Електроковдри
230106	Вентилятори та вентиляційні або витяжні шафи
230107	Прилади електромеханічні з убудованим електродвигуном
230108	Електробритви та машинки для підстригання волосся
230109	Фени електротеплові та праски електричні
230110	Водонагрівники електричні
230111	Електроприлади для опалювання приміщень та електрообігрівання підлоги
230112	Печі мікрохвильові
230113	Плити кухонні, електропечі
230114	Реостати електрообігрівання
230199	Прилади побутові електромеханічні інші
230200	ІНСТРУМЕНТИ
230201	Інструменти ручні сільськогосподарські
230202	Пилки та леза ручні для пилок усіх видів
230203	Інструменти різальні для оброблення деревини
230204	Інструменти для оброблення металу
230205	Інструменти для мулярів, формувальників, бетонярів, тинькарів, малярів
230206	Інструменти для машин
230207	Лампи паяльні
230208	Інструменти для буріння скельних порід чи ґрунтів
230209	Інструменти для пресування, штампування чи перфорування
230210	Замки та запори
230211	Інструменти ручні з пневматичним чи убудованим неелектричним приводом
230212	Інструменти ручні електромеханічні з убудованим електродвигуном
230299	Інструменти інші
240000	ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ, ВКЛЮЧАЮЧИ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНІ ТА ІНШІ МАШИНИ ДЛЯ АВТОМАТИЧНОГО ОБРОБЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ
240100	ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ
240101	Автоматизовані інформаційні системи на основі комп'ютерних баз даних (документально-фактографічні, повнотекстові, інформаційно-обчислювальні мережі,

	бази даних показників, лексикографічні, реферативні)
240102	Автоматизовані системи для наукових досліджень
240103	Автоматизовані системи керування виробництвом
240104	Автоматизовані системи керування рухомими об'єктами
240105	Діагностичні та експертні системи
240109	Інформаційні системи інші
240200	МАШИНИ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНІ ТА ІНШІ ДЛЯ АВТОМАТИЧНОГО ОБРОБЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ
240201	Машины обчислювальні аналогові та гібридні
240202	Комплекси та машини обчислювальні цифрові, стаціонарні, індивідуального використання
240203	Пристрої обчислювальні
240204	Пристрої введення та виведення
240205	Пристрої запам'ятовувальні
240209	Обладнання для оброблення інформації інші
300000	ІНШІ ОСНОВНІ ФОНДИ, ЩО НЕ ВІЙШЛИ ДО ГРУП 1 ТА 2, ВКЛЮЧАЮЧИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ ТА ЗНАРЯДДЯ, РОБОЧУ І ПРОДУКТИВНУ ХУДОБУ, БАГАТОРІЧНІ НАСАДЖЕННЯ
310000	МАШИНИ ТА УСТАТКУВАННЯ
310100	МАШИНИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ТА ЛІСОГОСПОДАРСЬКІ
310101	Трактори садово-городні
310102	Машины сільськогосподарські та лісогосподарські для підготовки ґрунту чи культивуації
310103	Машины для сіяння та садження
310104	Розкидачі добрив
310105	Косарки для газонів
310106	Машины збиральні
310107	Перс-пакувальники
310108	Машины для збирання зерна, фруктів та овочів
310109	Причепи та напівпричепи сільськогосподарські
310110	Машины для внесення твердих органічних добрив
310111	Машины для очищення, сортування та калібрування яєць та фруктів
310112	Машины доїльні
310113	Машины для тваринництва
310114	Машины сільськогосподарські для оброблення зерна
310199	Машины сільськогосподарські та лісогосподарські інші
310200	ВЕРСТАТИ
310201	Верстати комбіновані для оброблення металів
310202	Центри обробні, верстати агрегатні
310203	Верстати, що працюють за принципом вилучення металу
310204	Верстати свердлильні, розточні та фрезерні для оброблення металу
310205	Верстати різьбонарізні та гайконарізні, що працюють за принципом вилучення металу
310206	Верстати для остаточного оброблення, формування, пресування та витягування металів
310207	Верстати з числовим програмним керуванням
310208	Верстати для оброблення методами пластичної деформації
310209	Верстати для оброблення каменю, дерева й аналогічних жорстких матеріалів; преси для вироблення деревостружкової плити та інших матеріалів
310210	Машины і молотки кувальні чи штампувальні; преси гідравлічні та преси для оброблення металу
310211	Верстати лазерні, ультразвукові, електричні

310212	Деталі, вузли та пристрої до верстатів
310229	Верстати інші
310300	МАШИНИ ДЛЯ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
310301	Конвертори, ковші, виливніці та розливні машини; прокатні стани
310309	Машини для металургійної промисловості інші
310400	МАШИНИ ДЛЯ ГІРНИЧОДОБУВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА БУДІВНИЦТВА
310401	Елеватори, підіймачі та конвеєри для підземних робіт
310402	Машини врубові, прохідницькі та бурильні
310403	Машини землерийні
310404	Трактори гусеничні
310409	Машини для металургійної промисловості інші
310500	МАШИНИ ДЛЯ ОБРОБЛЕННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ, НАПОЇВ І ТЮТЮНУ
310501	Машини для перероблення сільгосппродуктів
310502	Машини та устаткування для молочної промисловості
310503	Машини та апарати борошномельні
310504	Машини та апарати для виробництва напоїв
310505	Машини та апарати пекарські
310506	Устаткування хлібопекарське
310507	Машини та устаткування для виробництва макаронів, спагеті тощо
310508	Машини та устаткування для виробництва кондитерських виробів, какао чи шоколаду
310509	Машини та устаткування для цукрового виробництва
310510	Устаткування пивоварне
310511	Машини та устаткування для перероблення м'яса тварин чи свійської Птиці
310512	Машини та устаткування для перероблення фруктів, горіхів чи овочів
310513	Машини та устаткування для екстрагування (приготування тваринних чи рослинних жирів та олій)
310514	Машини та апарати для виробництва тютюнових виробів
310599	Машини для оброблення харчових продуктів, напоїв і тютюну інші
310600	МАШИНИ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА ТЕКСТИЛЬНИХ ВИРОБІВ, ВЕРХНЬОГО ОДЯГУ І ШКІРЯНИХ ВИРОБІВ
310601	Машини для підготовки текстильних матеріалів та волокон
310602	Машини прядильні
310603	Верстати ткацькі
310604	Машини та верстати в'язальні
310605	Машини та устаткування додаткові до машин текстильної промисловості (машини кардочесальні, копіювальні)
310606	Машини для виробництва чи викінчування фетру чи нетканих Матеріалів
310607	Машини та преси прасувальні
310608	Машини мийні, вибілювальні чи фарбувальні для текстильних матеріалів та виробів
310609	Машини для намотування в рулони, розмотування, фальцювання, різання текстильних полотен
310610	Машини для нанесення клею на тканинну основу під час виробництва лінолеуму чи інших покриттів для підлоги
310611	Машини пральні промислові
310612	Машини швейні промислові
310613	Машини та устаткування для шкіряної промисловості
310699	Машини для виробництва текстильних виробів, верхнього одягу і

	шкіряних виробів інші
310700	МАШИНИ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА ПАПЕРУ І КАРТОНУ
310701	Машина та устаткування для виробництва целюлози з рослинних волокнистих матеріалів
310702	Машина та устаткування для виробництва паперу чи картону
310703	Машина та устаткування для остаточного викінчування паперу чи Картону
310704	Машина комбіновані накатно-різальні та перемотувальні
310705	Пристрої паперорізальні гільйотинного типу
310706	Машина та устаткування для виробництва паперової маси
310709	Машина для виробництва паперу і картону інші
310800	ДВИГУНИ, ГЕНЕРАТОРИ І ТРАНСФОРМАТОРИ ЕЛЕКТРИЧНІ
310801	Електродвигуни постійного струму
310802	Електродвигуни універсальні
310803	Електродвигуни змінного струму
310804	Генератори змінного струму (синхронні генератори)
310805	Установки електрогенераторні та перетворювачі електричні обертові
310806	Трансформатори електричні
310809	Двигуни, генератори і трансформатори електричні інші
310900	ПРИСТРОЇ РОЗПОДІЛУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ ТА КЕРУВАЛЬНЕ ОБЛАДНАННЯ
310909	Пристрої розподілу електроенергії та керувальне обладнання інше
311000	ОБЛАДНАННЯ МЕДИЧНЕ, ХІРУРГІЧНЕ ТА ОРТОПЕДИЧНЕ
311001	Апаратура, заснована на застосуванні рентгенівських променів чи альфа-, бета- і гама-променів
311002	Апаратура електродіагностична й апаратура на основі ультрафіолетових чи інфрачервоних променів, які застосовуються в медичній практиці
311003	Інструменти і прилади, застосовувані в медицині, хірургії, стоматології і ветеринарії
311004	Інструменти і прилади терапевтичні, дихальні пристрої
311005	Обладнання медичне, хірургічне, стоматологічне і ветеринарне
311009	Обладнання медичне, хірургічне й ортопедичне інше
311100	ПРИЛАДИ ТА ПРИСТРОЇ ДЛЯ ВИМІРЮВАННЯ, ПОВІРКИ, ВИПРОБУВАНЬ ТА КЕРУВАННЯ СУДНАМИ, ЛІТАЛЬНИМИ АПАРАТАМИ ТА ДЛЯ ІНШИХ ЦІЛЕЙ
311101	Прилади та пристрої навігаційні, метеорологічні, геофізичні
311102	Прилади та пристрої геодезичні, океанографічні
311103	Апаратура радіолокаційна, радіонавігаційна та апаратура дистанційного радіокерування
311104	Засоби служби єдиного часу
311105	Прилади та апаратура для автоматичного регулювання та керування
311109	Прилади та пристрої для вимірювання, перевірки; випробувань та керування суднами, літальними апаратами інші
311200	ГОДИННИКИ І ХРОНОМЕТРИ
311201	Годинники на приладових дошках та годинники аналогічного типу для транспортних засобів
311202	Лічильники часу
311203	Годинники спеціалізовані
311204	Годинники для електрогодинникових систем (системи розподілення й уніфікування часу)
311205	Годинники електричні
311206	Системи хронометричні

311207	Таймери, реєстратори часу, лічильники часу стоянки автомобілів; вимикачі з годинниковим механізмом чи хронометром
311209	Годинники та хронометри інші
320000	ХУДОБА РОБОЧА ТА ПРОДУКТИВНА
320100	ХУДОБА ВЕЛИКА РОГАТА
320101	Корови молочного стада
320102	Корови м'ясного стада
320103	Корови-годувальниці
320104	Бугаї молочного стада
320105	Бугаї м'ясного стада
320106	Воли робочі
320107	Буйволи
320108	Яки
320109	Молодняк великої рогатої худоби різного віку
320119	Худоба робоча та продуктивна інша
320200	ВІВЦІ, КОЗИ, КОНІ, ЛОШАКИ, МУЛИ, ВІСЛЮКИ
320300	СВИНІ
320400	ПТИЦЯ СВІЙСЬКА
320401	Кури яєчних порід
320402	Кури м'ясних та м'ясо-яєчних порід
320403	Курчата
320404	Качки
320405	Гуси
320406	Індички
320407	Цесарки
320408	Перепілки
320500	ХУДОБИ ІНШІ
330000	НАСАДЖЕННЯ БАГАТОРІЧНІ
330100	КУЛЬТУРИ ПЛОДОВІ
330101	Культури кісточкові
330102	Культури горіхоплідні
330103	Культури сім'ячкові
330104	Культури цитрусові
330109	Культури плодові інші
330200	КУЛЬТУРИ ОВОЧЕВІ БАГАТОЛІТНІ
330300	КУЛЬТУРИ ЕФІРООЛІЙНІ
330301	Культури ефіроолійні трав'янисті багатолітні
330302	Культури ефіроолійні чагарникові
330303	Культури ефіроолійні деревовидні
330309	Культури ефіроолійні інші
330400	КУЛЬТУРИ ЛІКАРСЬКІ
330401	Культури лікарські трав'янисті дволітні
330402	Культури лікарські напівчагарникові та ліановидні
330409	Культури лікарські інші
330500	НАСАДЖЕННЯ БАГАТОРІЧНІ, НІДЕ НЕ КЛАСИФІКОВАНІ
330501	Трави багатолітні
330502	Культури субтропічні
330503	Культури ягідні
330504	Виноградники
330505	Насадження озеленювальні та декоративні
330506	Плантації чаю
330507	Насадження штучні ботанічних садів та інших науково-дослідних

	установ і навчальних закладів для науково-дослідних цілей
340000	ІНШІ ОСНОВНІ ФОНДИ, НІДЕ НЕ КЛАСИФІКОВАНІ
340100	ФОНДИ БІБЛІОТЕК, ОРГАНІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ, АРХІВІВ, МУЗЕЇВ ТА ПОДІБНИХ УСТАНОВ
340101	Фонд бібліотечний
340102	Видання нотні
340103	Книги
340104	Брошури
340105	Видання періодичні та тривалі
340106	Видання картографічні
340107	Видання образотворчі
340108	Видання офіційно-документальні
340109	Кінофотодокументи
340110	Цінності музейні
340111	Джерела образотворчі (живопис, графіка, скульптура,
340112	Пам'ятники меморіальні
340113	Тварини зоопарків, цирків, службові собаки
340199	Інші основні фонди, ніде не класифіковані

Проблемами нарахування амортизації та визначення розміру необхідних капіталовкладень на підприємствах та інших суб'єктах господарювання займаються головні інженери та інженери-технологи. Звичайно ж, для цього їм потрібно вживати не лише класифікацію груп основних засобів, запроваджену Державним класифікатором, а і класифікацію груп, що вживається Податковим кодексом України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI, що міститься у статті 145. Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів. Методи нарахування амортизації Розділу III. Податок на прибуток підприємств.

145.1. Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів і мінімально допустимих строків їх амортизації.

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
група 1 – земельні ділянки	
група 2 – капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
група 3 – будівлі,	20
споруди,	15
передавальні пристрої	10
група 4 – машини та обладнання	5
з них:	
електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, інші інформаційні системи, телефони (у тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 гривень	2
група 5 – транспортні засоби	5
група 6 – інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
група 7 – тварини	6
група 8 – багаторічні насадження	10
група 9 – інші основні засоби	12

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
група 10 – бібліотечні фонди	
група 11 – малоцінні необоротні матеріальні активи	
група 12 – тимчасові (нетитульні) споруди	5
група 13 – природні ресурси	
група 14 – інвентарна тара	6
група 15 – предмети прокату	5
група 16 – довгострокові біологічні активи	7

...

145.1.1. Нарахування амортизації нематеріальних активів здійснюється із застосуванням методів, визначених у підпункті 145.1.5 пункту 145.1 статті 145 цього Кодексу, протягом таких строків:

Групи	Строк дії права користування
група 1 – права користування природними ресурсами (право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище)	відповідно до правовстановлювального документа
група 2 – права користування майном (право користування земельною ділянкою, крім права постійного користування земельною ділянкою, відповідно до земельного законодавства, право користування будівлею, право на оренду приміщень тощо)	відповідно до правовстановлювального документа

Стаття 147. Облік операцій із землею та її капітальним поліпшенням

147.1. Платник податку веде окремий облік операцій з продажу або купівлі землі як окремого об'єкта власності. Витрати, пов'язані з таким придбанням, не підлягають включенню до витрат за звітний податковий період та не підлягають амортизації.

Якщо в майбутньому такий окремий об'єкт власності продається, платник податку включає до складу доходів позитивну різницю між сумою доходу, отриманого внаслідок такого продажу, та сумою витрат, пов'язаних із купівлею такого окремого об'єкта власності, які збільшені на коефіцієнт індексації, визначений у пункті 146.21 статті 146 цього Кодексу.

У разі якщо витрати (з урахуванням зазначеної переоцінки), понесені у зв'язку з придбанням такого об'єкта власності, перевищують доходи, отримані внаслідок його продажу, збиток від такої операції не повинен впливати на об'єкт оподаткування та покривається за рахунок власних джерел платника податку.

147.2. У разі продажу землі, отриманої у власність у процесі приватизації, платник податку включає до складу доходів позитивну різницю між сумою доходу, отриманого внаслідок такого продажу, та сумою оціночної вартості такої землі, визначеної згідно з установленою методикою вартісної оцінки земель з урахуванням коефіцієнтів її функціонального використання на момент такого продажу.

У разі якщо витрати перевищують доходи, отримані внаслідок його продажу, збиток від такої операції не повинен впливати на об'єкт оподаткування та покривається за рахунок власних джерел платника податку.

147.3. У разі якщо об'єкт нерухомого майна (нерухомість) придбавається платником податку разом із землею, яка знаходиться під таким об'єктом чи є передумовою для забезпечення функціонального використання такого об'єкта нерухомості відповідно до норм, визначених законодавством, амортизації підлягає вартість такого об'єкта нерухомого майна. Вартість зазначеного об'єкта нерухомості визначається в сумі, що не перевищує звичайну ціну, без урахування вартості землі.

147.4. Якщо земля як окремий об'єкт власності продається або відчужується іншим чином, то балансова вартість окремого об'єкта основних засобів групи 2, в якому відображалася вартість капітального поліпшення якості такої землі, включається до витрат такого платника податку за підсумками податкового періоду, на який припадає такий продаж.

147.5. Для цілей цього пункту дохід, отриманий внаслідок продажу або іншого відчуження землі, визнається згідно з договором купівлі-продажу або іншого відчуження, але не нижче звичайної ціни такої землі.

10. РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ – ОПЕРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Операційна діяльність суб'єкта господарської діяльності на балансі підприємства пов'язана зі станом операційної дебіторської і кредиторської заборгованостей і поділяється на операційний робочий капітал та на інші складові операційних грошових потоків, такі як знос необоротних активів, витрати на сплату відсотків, сплачені відсотки та податок на прибуток. Наведений нижче аналіз не враховує зміни до формату звіту про рух грошових коштів, внесених Наказом Міністерства фінансів України N 382 від 10.06.2010, що змінили формат звіту про рух грошових коштів.

I. ОПЕРАЦІЙНИЙ РОБОЧИЙ КАПІТАЛ (ПОТОЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ), БЕЗ ПДВ

Згідно п. 19 П(С)БО 4 “Звіт про рух грошових коштів”, розраховується операційний грошовий потік – прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах (код рядка 70 плану рахунків аналітичного обліку). Цей показник можна вважати кращим мірилом ефективності використання операційного робочого капіталу, ніж фінансові результати від операційної діяльності, означення яким надане п. 25 П(С)БО 3 “Звіт про фінансові результати”, не вираховує амортизацію, яка не є платежем, що згідно п. 15 П(С)БО 16 “Витрати” включається до складу загальнопромислових витрат.

У випадку, якщо підприємству складно спланувати рентабельність запозиченого капіталу понад норму доходу на запозичений капітал (K_d) та рентабельність власного капіталу понад норму доходу на власний капітал (K_e), для суб'єкта господарської діяльності стає пріоритетним операційне кредитування, найбільш відоме у вексельній формі.

Згідно означення, наданого п. 2 Національного стандарту № 3 “Оцінка цілісних майнових комплексів”, затвердженого Постановою КМУ № 1655 від 29 листопада 2006 року, “робочий капітал - вартість оборотних активів цілісного майнового комплексу, що зменшена на величину його короткострокових (поточних) зобов'язань”. Зменшення операційного робочого капіталу збільшує прибуток від операційної діяльності.

Стаття	Код
Прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах	70
Зменшення (збільшення):	
оборотних активів	80
витрат майбутніх періодів	90
Збільшення (зменшення):	
поточних зобов'язань	100
доходів майбутніх періодів	110
Грошові кошти від операційної діяльності	120

Фактично, поточна діяльність (операційний робочий капітал) містить декілька головних складових:

- 1) заплатити постачальникам за запаси сировини (платіжна політика, що вимірюється операційною кредиторською заборгованістю),
- 2) сплатити витрати на оплату праці (захищені статті), відрахування на соціальні заходи, адміністративні витрати та витрати на збут,

- 3) продати запаси готової продукції клієнтам (прогнозне зростання доходу (виручки) від реалізації послуг),
- 4) отримати гроші від клієнтів (кредитна політика, що вимірюється операційною дебіторською заборгованістю).

У випадку, якщо одна юридична особа продає декілька окремих продуктів, якість розкриття за цими сегментами буде досить низькою.

Якщо операційний робочий капітал (поточна діяльність) потребує вливань, що надходять в результаті фінансової діяльності, то згідно плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, відкриваються рахунки для кредитування інвестицій в поточну діяльність короткостроковими (№ 2062 А) та довгостроковими (№ 2063 А) кредитами, для випадків, коли виникає дефіцит оборотних засобів, що “визначається як різниця між величиною робочого капіталу, необхідного для нормального функціонування підприємства, цілісний майновий комплекс якого оцінюється, та величиною його наявного робочого капіталу на дату оцінки” (абзац 4 п. 21 Постанови КМУ № 1655 від 29.11.06 "Про затвердження нац. стандарту № 3 "Оцінка цілісних майнових комплексів").

Операційний цикл конвертування грошових коштів починається нарахуванням і подальшим інвестуванням грошових коштів постачальникам та підрядникам (рахунок № 63), операційним кредиторам за виробничі запаси (сировину та матеріали) та розрахунків за виплати працівникам (рахунок № 63) та витрат на оплату праці (рахунки №№ 66, 81) і відрахувань на соціальні заходи (рахунки № 82), адміністративні витрати (рахунок № 92) та витрати на збут (рахунок № 93), в результаті чого формуються поточні зобов'язання. В результаті цих інвестицій виникають запаси напівфабрикатів (рахунок № 25), готової продукції (рахунок № 26) та товарів (рахунок № 28). Надалі ці запаси конвертуються в дебіторську заборгованість (рахунки № 18, 37), розрахунки з покупцями та замовниками (рахунок № 36) та у векселі одержані (рахунок № 34), які в свою чергу конвертуються у грошові кошти від операційної діяльності.

Прибутковість від інвестицій в операційний робочий капітал (в поточну діяльність) може опосередковано субсидуватися інвестиційною діяльністю і покращуватися внаслідок прибутків від фінансових та капітальних інвестицій в інвестиційній діяльності. Від зменшення операційного робочого капіталу збільшується прибуток від операційної діяльності.

Якщо суб'єкт господарської діяльності не є фінансовою установою, як фінансова діяльність, так і інвестиційна діяльність можуть націлені на прибутковість від інвестицій в операційний робочий капітал. Наприклад, капітальні інвестиції (рахунок № 15) в інвестиційній діяльності, особливо придбання (виготовлення) основних засобів, на підприємствах, що займаються виробництвом, використовуються для підвищення операційної прибутковості від конвертування сировини і матеріалів у напівфабрикати, готову продукцію та товари.

Можна детальніше зупинитися на кожній із складових операційного робочого капіталу.

1. Платіжна політика постачальникам та підрядникам (рахунок № 63) та придбання виробничих запасів (рахунок № 20)

Кожен суб'єкт господарської діяльності має власний ступінь залежності від постачальників та підрядників, який визначається рівнем конкурентності, закупівельними цінами, тощо. Найоптимальнішою формою розрахунків з постачальниками є або видача векселя, або післяплата, що на балансі підприємства визначається операційною кредиторською заборгованістю.

Кожен суб'єкт господарської діяльності має власний ступінь залежності від постачальників та підрядників, який визначається рівнем конкурентності, закупівельними цінами, тощо. Найоптимальнішою формою розрахунків з постачальниками є або видача векселя, або післяплата, що на балансі підприємства визначається операційною кредиторською заборгованістю.

Складська нерухомість є місцем зберігання сировини, виробничих запасів і матеріалів, що обліковується на рахунку № 20 плану синтетичних рахунків, або місцем зберігання товарів, що обліковуються на субрахунку № 281, напівфабрикатів (рахунок № 25), якщо підприємство є частиною якогось більшого виробничого циклу, чи готової продукції (рахунок № 26). Облік запасів на складах здійснюється, згідно ПСБО 9 “Запаси”, затвердженого наказом Міністерства фінансів України.

На рахунку 94 "Інші витрати операційної діяльності" ведеться облік витрат операційної діяльності підприємства, такі як: 946 "Втрати від знецінення запасів". Наскільки цінова політика та збільшення кількості покупців і замовників пов'язані зі зростанням днів запасів? Оцінка товарно-матеріальних запасів залежить від методів ведення бухгалтерського обліку, який застосовується на початку року підприємством: FIFO, LIFO, середньозважена величина.

Усі товарно-матеріальні запаси поділяються на:

1) **виробничі ТМЗ** (рахунок № 20) – повинні бути в розмірі технологічного резерву. Оцінюються: якщо придбаваються постійно, то можна взяти по балансовій вартості, залежно від методу бухгалтерського обліку. Якщо продукція не випускається, то визначаємо або ринкову вартість, або вартість ліквідації. У виробничих запасах є незавершене виробництво. Якщо продукція випускається, то можна взяти по заводській собівартості. Якщо не випускається – розраховуємо вартість ліквідації, до якої можуть входити як продаж напівфабрикату, так і металолом, так і від'ємна вартість затрат на ліквідацію; рахунок 25 – напівфабрикати, рахунок 26 – готова продукція на складах – потрібно враховувати групу ліквідності – високоліквідні – ті, що забирають зі складів, ліквідні – виробництво працює і випускає постійно і практично немає дисконту. Низьколіквідні – можуть бути неліквідні, продаж якої є проблемною. Ця група продається із значним дисконтом, або не продається взагалі, і ці ТМЗ розраховуються саме по вартості ліквідації. Рахунок 28 – товари. Будь-які ТМЗ мають власну ціну. При оцінці ТМЗ, особливо торговельних організацій, необхідно враховувати і аналізувати безпосередньо договори на повернення, передбачити умови реалізації, сертифікати якості.

2) **ТМЗ особистого обігу** - ТМЗ, передбачені технікою безпеки, якщо їхня кількість визначена технологією, то можна брати по бухгалтерській вартості. Якщо їхня кількість перевищує **технологічний резерв**, що визначається виробництвом, то частина може оцінюватися по бухгалтерській вартості. Найчастіше – це ті, по яким закінчився термін вартості, або не застосовуються на дату оцінки. Для них найчастіше розраховується вартість ліквідації. Затрати на ліквідацію для таких активів може перевищувати вартість ліквідації.

3) **ТМЗ Держрезерву** – ці ТМЗ переоцінюються для бухгалтерської звітності. При передачі з балансу на баланс цієї ж організації. У цьому випадку використовуємо коефіцієнт зносу винятково Держрезерву. Але висновок по вартості робиться по справедливій вартості. Якщо виведені з Держрезерву, оцінюємо для реалізації через аукціони винятково відповідно до Закону по оцінці та Національним стандартам. При оцінці під заставу необхідна згода Держрезерву.

4) **ТМЗ понаднормативного завозу** – сезонні продажі. Називаються дострокового завозу. Дані ТМЗ оцінюються, якщо збільшується вартість і накопичення ТМЗ викликане бажанням замовника придбати за старими цінами, то в цьому випадку такі ТМЗ оцінюються по ринковій вартості на дату оцінки. Якщо ТМЗ накопичені в результаті низької ліквідності, або неправильного планування, то вартість послаблення необхідно розрахувати з урахуванням більш пізнього продажу, де ринкова вартість – це вартість реалізації ТМЗ. Визначається втрата доходу за рахунок періоду продажів. Вартість залучених коштів, вартість по депозиту, по власній рентабельності.

T – період часу в частках року від дати оцінки до дати реалізації.

Особливістю оцінки ТМЗ у торговельних організаціях чи виробника, оскільки така оцінка робиться під заставу, є оцінка частки прав. Запаси знаходяться на складах, а ТМЗ – товарно-матеріальна база.

При оцінці під заставу ТМЗ, що знаходяться у виробника, або у торговельної організації необхідно проаналізувати обсяги продажів за попередній період, відсоток оптових і роздрібних цін – вартість аналогічних ТМЗ у крупних дилерів та їхня рентабельність.

С пр. пол. дох. от ТМЗ - вартість права отримання доходу від товарно-матеріальних запасів, чи продукції виробника,

С опт – ціна оптова, якщо це магазин, то беремо закупівельну ціну,

М – сукупне ціле, надане до оцінки,

К1 – доля опта у сукупному продажу,

К2 – прогноз зміни виручки на підставі аналізу минулого року,

і бс -

Н – період часу у долях року від дати оцінки до дати реалізації партії m

С розн – ціна роздрібна,

і бс -

L - сукупне ціле, надане до оцінки, якщо $L = M$, то у числівнику буде нуль.

К демп - Дохід від роздрібної торгівлі оптовиків Держкомстату

I – потрібна норма доходу для реалізації партії товару понад минулий рік. Якщо є договори на поставку на всю партію, то третьої складової може не бути.

2. Витрати на оплату праці (рахунки №№ 66, 81) та соціальні заходи (рахунок № 82)

Підприємства приватної форми власності, крім заохочень в операційній діяльності, встановлених у кодексі законів України про працю, можуть надавати додаткові заохочення працівникам інструментами власного капіталу, згідно п. 30 Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 “Виплати працівникам”, затвердженого Наказом Міністерства фінансів України № 601 від 28 жовтня 2003 року. Докладніше про питання компенсації в окремому розділі.

3. Адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні накладні витрати

Витрати на збут є однією з найбільших складових так званих накладних невикробничих витрат. Чи варто застосовувати телефонний маркетинг, або послуги так званих контакт-центрів, ефективний і доступний для широкого кола клієнтів канал продажу продуктів і послуг? Наскільки багато повноважень діяти на власний розсуд повинні мати продавці товару, або напівфабрикатів, що отримують комісійну винагороду? Чи повинні продавці отримувати свою винагороду при підписанні договорів чи при отриманні грошових коштів? До витрат на збут, зокрема, належать витрати пакувальних матеріалів, транспортування продукції, товарів за умовами договору, витрати на маркетинг (згідно п. 19 П(с)БО 16) та рекламу, витрати на оплату праці й комісійні продавцям, торговим агентам, працівникам відділу збуту, амортизація, ремонт та утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, що використовуються для забезпечення збуту продукції, товарів, робіт і послуг.

До адміністративних витрат, зокрема, належать витрати на утримання адміністративно-управлінського персоналу, витрати на їх службові відрядження, витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського призначення (оренда, амортизація, ремонт, комунальні послуги), охорона, юридичні, аудиторські, транспортні послуги, поштово-телеграфні, канцелярські витрати, сума податків, зборів (обов'язкових платежів).

На рахунку 94 "Інші витрати операційної діяльності" ведеться облік витрат операційної діяльності підприємства, такі як:

- 941 "Витрати на дослідження і розробки"
- 942 "Собівартість реалізованої іноземної валюти"
- 943 "Собівартість реалізованих виробничих запасів"
- 944 "Сумнівні та безнадійні борги"
- 945 "Втрати від операційної курсової різниці"
- 946 "Втрати від знецінення запасів"
- 947 "Нестачі і втрати від псування цінностей"
- 948 "Визнані штрафи, пені, неустойки"
- 949 "Інші витрати операційної діяльності"

4. Продаж запасів готової продукції клієнтам (прогнозне зростання доходу (виручки) від реалізації послуг)

Наскільки цінова політика та збільшення кількості покупців і замовників пов'язані зі зростанням днів запасів? Складська нерухомість є місцем зберігання сировини, виробничих запасів і матеріалів, що обліковується на рахунку № 20 плану синтетичних рахунків, або місцем зберігання товарів, що обліковуються на субрахунку № 281, напівфабрикатів (рахунок № 25), якщо підприємство є частиною якогось більшого виробничого циклу, чи готової продукції (рахунок № 26). Облік запасів на складах здійснюється, згідно ПСБО 9 "Запаси", затвердженого наказом Міністерства фінансів України. Особливу роль відіграє нерухомість.

Складська нерухомість є місцем зберігання сировини, виробничих запасів і матеріалів, що обліковується на рахунку № 20 плану синтетичних рахунків, або місцем зберігання товарів, що обліковуються на субрахунку № 281, напівфабрикатів (рахунок № 25), якщо підприємство є частиною якогось більшого виробничого циклу, чи готової продукції (рахунок № 26). Облік запасів на складах здійснюється, згідно ПСБО 9 "Запаси", затвердженого наказом Міністерства фінансів України. Різноманітні забудовники і підрядники, надаючи послуги будівництва промислових складів (код ДКПП 45.21.13.200), будівництва транспортних складів (код ДКПП 45.21.14.200) та інших складів, збільшили асортимент існуючих та проектних **товарних, рефрижераторних та ліцензійних складів** у м. Києві. Складська нерухомість використовується у торгівельній діяльності, у тому числі і оптовій торгівлі та транспортному обробленні вантажів (КВЕД 63.12.0 - зберігання та складування всіх видів товарів на товарних складах загального призначення, у зерносховищах, складах-холодильниках, бункерах, пакгаузах тощо). Згідно п. 19 П(С)БО 16, витрати на транспортування готової продукції (товарів) між складами підрозділів (філій, представництв) підприємства, відносяться до витрат на збут.

Нормативно-правові акти, що врегульовують функціонування документів під час зберігання товарів на товарних складах, включають Закон України №2286-IV "Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва" від 23.12.04 р., товаророзпорядчі складські ЦП є однією з груп цінних паперів, згідно ст. 3 Закону України "Про ЦП і ФР" та листа Держкомпідприємництва України № 5709 "Про віднесення складських документів до цінних паперів", від 03.08.06 р. Іншими нормативно-правовими актами є ПСБО 9 "Запаси", ст. 195, 962-964 ЦКУ, стаття 294 Господарського кодексу України "зберігання на товарному складі", Статті 41, 61, 99, 100-109, 346, Глава 24, 35 Митного кодексу України та Наказ Державної митної служби України № 592 від 31 грудня 1996 року "Про затвердження Положення про відкриття та експлуатацію митних ліцензійних складів".

5. Кредитна політика - отримання грошових коштів від клієнтів

За результатами зроблених витрат на збут, у випадку якщо покупці та замовники не розраховуються шляхом авансових платежів, а шляхом видачі векселя чи кредиту від продавця, може існувати значна невизначеність щодо часу остаточного отримання грошових коштів, тим

більше якщо існує ймовірність погіршення кредитоспроможності покупців, внаслідок чого стосунки з ними можуть змінюватися. Фактором ризику для продукту у цьому бізнесі є часова різниця між виникненням зобов'язань за кредитами банків, та надходженнями платежів від існуючої дебіторської заборгованості.

При проведенні розрахунків з постачальниками та підрядниками (рах. № 63) чи розрахунків з іншими кредиторами (рах. № 68) доцільно розглянути можливість відсрочки платежів при купівлі матеріальних запасів та товарів шляхом видачі векселів, що обліковуються в довгострокових зобов'язаннях на субрахунках 511 і 512 рахунку 51 "Довгострокові векселі видані" та в поточних зобов'язаннях на субрахунках 621 і 622 рахунку 62 "Короткострокові векселі видані."

II. ПОДАТОК НА ПРИБУТОК (ОПЕРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ)

Рентабельність власного капіталу і рентабельність власного капіталу від операційної діяльності пов'язані з оподаткуванням прибутку підприємств (рахунок № 98). Податок на прибуток було зменшено 2002 року з 30% до 25%.

Функціонування податку на прибуток врегульовується двосторонніми договорами України про уникнення подвійного оподаткування, про взаємний захист інвестицій, Законом України № 334/94-ВР від 28 грудня 1994 року, ПСБО № 17, тощо. У випадку конфлікту між міжнародними договорами та внутрішнім законодавством, перше має перевагу.

Україна, як і будь-яка інша країна, уклала договори про уникнення подвійного оподаткування з іншими країнами, у числі яких є так звані офшорні країни, де ставки податку на прибуток дорівнюють нулю. Національний банк України у своєму листі № 42-111/1263 від 18.11.1998 року до числа цих країн відніс не лише маленькі острівні країни, а і Кіпр, Ірландію, Монако та Гонг Конг (Китай). Перелік офшорних зон затверджено також розпорядженням Кабінету міністрів № 77-р від 24 лютого 2003 року. Договори про уникнення подвійного оподаткування передбачають оподаткування інвестора у країні, в якій застосовується менша ставка податку.

Офшорні країни пропонують інвестору нульові, або близькі до нульових ставки оподаткування, намагаючись стати центрами, звідкіля надходять міжнародні інвестиції.

Насправді, зареєструвавши бізнес в офшорній країні, міжнародний інвестор перетворюється в особу, яка не сплачує податок в жодній з країн, володіє багатьох країнах цілісними майновими комплексами, інтелектуальною власністю і нерухомістю, експлуатує міжнародні ринки праці, і справді не може претендувати на гарну репутацію у країні, де знаходиться операційна діяльність такого інвестора.

Договорами про уникнення подвійного оподаткування, створеними для іноземних громадян, у багатьох країнах користуються власні громадяни, що є власниками великих міжнародних корпорацій.

Ведеться всесвітня боротьба з реєстрацією інвесторів у цих країнах, до якої правоохоронними органами деяких країн часто підключаються питання відмивання брудних грошей, наркоторгівлі, а чиновники, що працюють з офшорними країнами, можуть звинувачуватися у хабарництві, створюються інші адміністративні перешкоди. Іншими країнами створюються заохочення інвесторам у вигляді зменшення податку на прибуток, створення позитивної ділової репутації для резидентів, що сплачують податок на прибуток у країні, де ведеться операційна діяльність, створення спеціальних податкових зон.

Термін "авансовий внесок з податку на прибуток" (п. 7.8.2. Закону України N 334/94-ВР) є дещо оманливим. Наприклад, звичайні збори акціонерів за результатами року відбуватимуться через півроку після закінчення. На зборах буде прийнято рішення про виплату дивідендів господарським товариством з чистого прибутку у звітному році та/або нерозподіленого прибутку в

розмірі не мешому, ніж зазначено у статті 30 Закону України “Про акціонерні товариства”, через декілька місяців після проведення зборів акціонерів. Саме через ці декілька місяців після зборів акціонерів (до/або одночасно із виплатою дивідендів) зазначений авансовий внесок вноситься до бюджету. Тобто, наприклад, у листопаді наступного року. Називається аванс, а насправді є відстрочкою платежу.

Згідно 10.1. Прибуток платників податку, включаючи підприємства, засновані на власності окремої фізичної особи, оподатковується за ставкою 25 відсотків до об'єкта оподаткування. Проект Державного бюджету України на 2010-й рік у статті 2 відніс до до доходів загального фонду Державного бюджету України на 2010 рік податок на прибуток підприємств (крім податку, визначеного пунктом 12 частини другої статті 33 та абзацом другим пункту 1 частини першої статті 47).

Частина податку на прибуток підприємств зараховується до Стабілізаційного фонду, згідно п. 48 статті 6 проекту Державного бюджету на 2010 рік. Статтею 47 проекту Державного бюджету України на 2010-й рік встановлено, що джерелами формування спеціального фонду місцевих бюджетів у 2010 році є 10 відсотків податку на прибуток підприємств (крім податку на прибуток державних, казенних, комунальних підприємств і фінансових установ, державних холдингових компаній, акціонерних товариств, 100 відсотків акцій яких належать державі або органу місцевого самоврядування), що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування, крім бюджету міста Києва.

Частина чистого прибутку (доходу) сплачується до Державного бюджету України або місцевих бюджетів наростаючим підсумком щоквартальної фінансово-господарської діяльності у 2010 році у строки, встановлені для сплати податку на прибуток підприємств.

Відстрочені податкові активи (рахунок № 17) та відстрочені податкові зобов'язання (рахунок № 54) також є наслідком різниць, що виникають між грошовими потоками та нарахуваннями, при розрахунку податку на прибуток (рахунок № 98).

11. КОМПЕНСАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ

Сучасний стан корпоративного управління в Україні характеризується повним дилетантством багатьох акціонерних товариств стосовно можливості мотивації управлінського персоналу і працівників через їхню участь у фінансовій, а не в операційній діяльності товариства. Є досить багато серйозних аргументів, що якомога ширша участь найманого управлінського персоналу та працівників в інвестованому капіталі має позитивний вплив на показники рентабельності активів. Одним з них є прив'язаність навиків працівників до певного обладнання. Наймані працівники надають значно ефективніші показники за результатами діяльності у компаніях, де запроваджено **програми володіння цінними паперами для управлінського персоналу та працівників**. Ці програми можуть включати в себе як володіння простими та привілейованими акціями, так і володіння облігаціями підприємств. Недоліком першої форми є невизначеність дивідендної політики емітентів, оскільки підприємства, у яких інвестиції в операційний робочий капітал є прибуткові, сплативши податок на прибуток підприємств (рахунок № 98), і отримавши фінансові результати від звичайної діяльності (рахунок № 79), стоять перед вибором, чи перерахувати грошові кошти після сплати податку на прибуток підприємств на субрахунок № 441, забезпечивши таким чином високу ставку сталого зростання, чи сплатити грошові кошти у вигляді дивідендів на субрахунок № 671. Не всі емітенти втілюють політику вилучення акцій на рахунок № 45 за ціною, що збільшується на суму нерозподіленого прибутку (субрахунок № 441), на який не сплачуються дивіденди. У випадку відсутності програм вилучень акцій, і не володіючи значним пакетом у розмірі 10% від статутного фонду, управлінський персонал та працівники не можуть забезпечувати рентабельність капіталу, інвестованого в результаті фінансової діяльності, доцільніше придбавати привілейовані акції, у випадку наявності, або придбавати корпоративні облігації, що є менш ризиковою формою участі в інвестованому капіталі в результаті фінансової діяльності підприємства. Іншою перевагою придбання працівниками корпоративних облігацій емітента є загроза економічного і бухгалтерського розбавлення у випадку фінансування додатковими емісіями. І все ж таки, якщо використовувати прості, а не привілейовані акції, можна нараховувати дивіденди на субрахунок № 671 на всі прості акції і запровадити **програму реінвестування дивідендів** для власників контрольного пакету.

Якщо аналізувати витрати на оплату праці (рахунки №№ 66 – розрахунки за виплати працівникам, 65 – розрахунки зі страхування, 81 - витрати на оплату праці, 82 – відрахування на соціальні заходи) не через грошові потоки, що затверджено ПС(Б)О № 3, а через нарахування у звіті про фінансові результати, затвердженому ПС(Б)О № 4, що включає економічну проводку амортизації (рахунки №№ 66). Захищеність статей гарантується забезпеченнями наступних витрат на балансі, що має код балансу № 47 Забезпечення майбутніх витрат і платежів.

ПС(Б)О № 3 затвердив рахунок “забезпечення матеріального заохочення”, який записано після чистого прибутку. Проблеми з тлумаченням терміну “забезпечення матеріального заохочення” стосується не лише питання, чи ці заохочення стосуються лише показників операційної діяльності, чи операційної та фінансової діяльності разом. Проблема стає ще серйознішою, якщо врахувати, що звіт про фінансові результати – це лише економічні проводки, які відображають нарахування за датами укладання договорів з постачальниками і підрядниками, покупцями і замовниками, та економічну проводку амортизації, і зовсім не відображають грошові потоки. Не зрозуміло, яким чином забезпечення матеріального заохочення з ПС(Б)О № 3 відповідає синтетичному субрахунку № 812 “премії та заохочення”, що є частиною операційної діяльності, особливо якщо забезпечення матеріального заохочення стосується не лише операційної, але і фінансової діяльності. Також, якщо у середовищі управлінського персоналу є юридичні особи, можна було б зробити ці юридичні особи членами спостережних рад разом з фізичними особами, та передбачити фонд оплати праці членам спостережної ради.

Згідно П(С)БО 13 “Фінансові інструменти”, прості і привілейовані акції є фінансовим інструментом власного капіталу. Вилучення простих акцій емітентом є формою розрахунків з учасниками, альтернативною дивідендам. У випадку проведення вилучення з анулюванням простих акцій, позитивним ефектом для власників, що залишаються акціонерами, є економічне антирозбавлення їхньої частки у статутному фонді і бухгалтерське антирозбавлення чистого прибутку на просту акцію. Антирозбавлення чистого прибутку може мати стимулюючий ефект на власників при прийнятті корпоративних рішень при злиттях та поглинаннях. Згідно п. 25 П(С)БО 13, витрати на випуск або придбання інструментів власного капіталу відображаються зменшенням додатково вкладеного капіталу, а за його відсутності – зменшенням нерозподіленого прибутку (збільшенням непокритого збитку). Згідно п. 28 П(С)БО 13, прибуток (збиток) від продажу, випуску або анулювання інструментів власного капіталу емітент відображає збільшенням (зменшенням) додаткового вкладеного капіталу.

Окремим питанням залишається сплата податку на прибуток (рахунок № 98). Адже розрахункам з учасниками передують сплата податку на прибуток, який згідно звіту про рух грошових коштів, є складовою операційної діяльності, у той час як сплата дивідендів (субрахунок № 671) є результатом фінансової діяльності. Податок на прибуток підприємства також є важливим для рентабельності власного капіталу, але оскільки звітом про рух грошових коштів цей податок можна віднести до операційної діяльності, то він аналізуватиметься як складова операційної діяльності.

12. ПИТАННЯ БАНКРУТСТВА

До нормативно-правових актів, що врегульовують питання банкрутства є Закон України № 2343-ХІІ від 14.05.92 р. “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” та Закон України № 606-ХІV від 21.04.99 р. “Про виконавче провадження”

Припинення діяльності господарських товариств в Україні може відбуватися у формі реорганізації чи ліквідації за рішенням суду, і врегульовується ст 59-61 Господарського кодексу України та ст. 101-112 Цивільного кодексу України.

Зміст будь-якого правочину не може суперечити Цивільному кодексу України. Правочини можуть бути недійсними або внаслідок недотримання умов, або внаслідок нікчемності. Правочини можуть бути оспорювані в судовому порядку. Правочини мають моменти укладання, підписання та набрання чинності.

Порядок реорганізації та умови випуску акцій врегульовуються ст. 105 ЦКУ та Рішенням ДКЦПФР від 30.12.98 р. № 221 "Положення про порядок реєстрації випуску акцій та інформації про їх емісію під час реорганізації", п. 1.7 якого стосується викупу акцій. П 5 і п. 9 Рішення ДКЦПФР від 14.09.00 р. № 125 "Про порядок реєстрації випуску акцій АТ при зміні номінальної вартості та кількості акцій без зміни розміру статутного фонду" - АТ, вирішивши деномінувати акції, зобов'язане викупити їх у акціонерів, які не голосували за таке рішення або голосували проти нього і звернулися до товариства з письмовою заявою про викуп.

Поділ - може відбуватися припинення діяльності.

Виділення – майже поділ, але діяльність жодної юридичної особи не припиняється, лише зменшується розмір статутного капіталу на розмір статутного капіталу товариств, що виділилися.

Приєднання – одна юридична особа залишається, а інша приєднується.

Перетворення – зміна однієї організаційно-правової форми юридичної особи на іншу.

До нормативно-правових актів, що врегульовують питання банкрутства є Закон України № 2343-ХІІ від 14.05.92 р. “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” та Закон України № 606-ХІV від 21.04.99 р. “Про виконавче провадження.”

Банкрутством називається визнана господарським судом неплатоспроможність, наслідком якої можливе застосування ліквідаційної процедури.

Порука може бути як забезпеченням повного зобов'язання, так і забезпеченням часткового зобов'язання.

Зобов'язання мають строк виконання.

Суб'єктами банкрутства не можуть бути відокремлені підрозділи юридичних осіб.

Справа про банкрутство порушується судом. Сторонами правовідносин у банкрутстві є кредитор і боржник.

Порядок банкрутства передбачений у статті 112 “Задоволення вимог кредиторів” Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року та у статті 31 Закону України № 2343-ХІІ від 14.05.92 р. “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”.

Згідно статті 112 “Задоволення вимог кредиторів” Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року, “у разі ліквідації платоспроможної юридичної особи вимоги її кредиторів задовольняються у такій черговості:

1) у першу чергу задовольняються вимоги щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, та вимоги кредиторів, забезпечені заставою чи іншим способом;

2) у другу чергу задовольняються вимоги працівників, пов'язані з трудовими відносинами, вимоги автора про плату за використання результату його інтелектуальної, творчої діяльності;

3) у третю чергу задовольняються вимоги щодо податків, зборів (обов'язкових платежів);

4) у четверту чергу задовольняються всі інші вимоги.

Вимоги однієї черги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належать кожному кредитору цієї черги”.

Закон України № 2343-ХІІ від 14.05.92 р. “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” - **стаття 31**. Черговість задоволення вимог кредиторів:

“1. Кошти, одержані від продажу майна банкрута, спрямовуються на задоволення вимог кредиторів, у порядку, встановленому цією статтею:

1) у першу чергу задовольняються:

а) вимоги, забезпечені заставою;

б) вимоги щодо виплати заборгованості із заробітної плати за три місяці роботи, що передують порушенню справи про банкрутство чи припиненню трудових відносин у разі звільнення працівника до порушення зазначеної справи, грошової компенсації за всі невикористані дні щорічної відпустки та додаткової відпустки працівникам, які мають дітей, право на які виникло протягом двох років, відпрацьованих до порушення справи про банкрутство чи припинення трудових відносин, інших коштів, належних працівникам у зв'язку з оплачуваною відсутністю на роботі (оплата часу простою не з вини працівника, гарантії на час виконання державних або громадських обов'язків, гарантії і компенсації при службових відрядженнях, гарантії для працівників, що направляються для підвищення кваліфікації, гарантії для донорів, гарантії для працівників, що направляються на обстеження до медичного закладу, соціальні виплати у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності за рахунок коштів підприємства тощо), право на які виникло протягом трьох останніх місяців до порушення справи про банкрутство чи припинення трудових відносин, а також вихідної допомоги, належної працівникам у зв'язку з припиненням трудових відносин, у тому числі відшкодування кредиту, отриманого на ці цілі; (Підпункт "б" пункту 1 частини першої статті 31 в редакції Закону N 2597-IV ([2597-15](#)) від 31.05.2005)

в) витрати Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що пов'язані з набуттям ним прав кредитора щодо банку, - у розмірі всієї суми відшкодування за вкладами фізичних осіб; (Пункт 1 частини першої статті 31 доповнено підпунктом "в" згідно із Законом N 2740-III ([2740-14](#)) від 20.09.2001)

в-1) вимоги кредиторів за договорами страхування; { Пункт 1 частини першої статті 31 доповнено підпунктом "в-1" згідно із Законом N 675-VI ([675-17](#)) від 17.12.2008 }

г) витрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство в господарському суді та роботою ліквідаційної комісії, у тому числі:

витрати на оплату державного мита;

витрати заявника на публікацію оголошення про порушення справи про банкрутство;

витрати на публікацію в офіційних друкованих органах інформації про порядок продажу майна банкрута;

витрати на публікацію в засобах масової інформації про поновлення провадження у справі про банкрутство у зв'язку з визнанням мирової угоди недійсною;

витрати арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), пов'язані з утриманням і збереженням майнових активів банкрута;

витрати кредиторів на проведення аудиту, якщо аудит проводився за рішенням господарського суду за рахунок їх коштів;

витрати на оплату праці арбітражних керуючих (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) в порядку, передбаченому статтею 27 цього Закону.

Перелічені витрати відшкодовуються ліквідаційною комісією після реалізації нею частини ліквідаційної маси, якщо інше не передбачено цим Законом;

2) у другу чергу задовольняються вимоги, що виникли із зобов'язань банкрута перед працівниками підприємства-банкрута (за винятком повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства), крім вимог, задоволених у першу чергу, зобов'язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, шляхом капіталізації відповідних платежів, у тому числі до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України за громадян, які застраховані в цьому Фонді, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, зобов'язань зі сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також вимоги громадян - довіритель (вкладників) довірчих товариств або інших суб'єктів підприємницької діяльності, які залучали майно (кошти) довіритель (вкладників); { Пункт 2 частини першої статті 31 із змінами, внесеними згідно із Законами N 2597-IV ([2597-15](#)) від 31.05.2005, N 3108-IV ([3108-15](#)) від 17.11.2005; в редакції Закону N 435-V ([435-16](#)) від 12.12.2006 }

3) у третю чергу задовольняються вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів). Вимоги центрального органу виконавчої влади, що здійснює управління державним резервом; (Підпункт 3 частини першої статті 31 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1713-IV ([1713-15](#)) від 12.05.2004)

4) у четверту чергу задовольняються вимоги кредиторів, не забезпечені заставою, у тому числі і вимоги кредиторів, що виникли із зобов'язань у процедурі розпорядження майном боржника чи в процедурі санації боржника;

5) у п'яту чергу задовольняються вимоги щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства;

6) у шосту чергу задовольняються інші вимоги.

2. Вимоги кожної наступної черги задовольняються в міру надходження на рахунок коштів від продажу майна банкрута після повного задоволення вимог попередньої черги.

3. У разі недостатності коштів, одержаних від продажу майна банкрута, для повного задоволення всіх вимог однієї черги вимоги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належить кожному кредиторові однієї черги.

4. У разі відмови кредитора від задоволення визнаної в установленому порядку вимоги ліквідаційна комісія не враховує суму грошових вимог цього кредитора.

5. Вимоги, заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, не розглядаються і вважаються погашеними.

6. Вимоги, не задоволені за недостатністю майна, вважаються погашеними.

7. У разі якщо господарським судом винесено ухвалу про ліквідацію юридичної особи - банкрута, майно, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, передається власникові або уповноваженому ним органу, а майно державних підприємств - відповідному органу приватизації для наступного продажу. Кошти, одержані від продажу цього майна, спрямовуються до Державного бюджету України. Ліквідаційна процедура передбачає припинення повноважень органів управління та звільнення керівних посадових осіб із записом у трудовій книжці. З дня призначення ліквідатора йому переходять усі права.

Порядок розрахунків з кредиторами у разі ліквідації суб'єктів господарської діяльності врегульовується у ст. 61 та ст. 112 ЦКУ. Ліквідація професійних учасників ринку цінних паперів має свої особливості. Діяльність арбітражного керуючого є ліцензійною.

Припинення зобов'язань відбувається у випадку поєднання боржника і кредитора в одній особі, або у випадку смерті боржника.

13. ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ БЮДЖЕТНИМИ УСТАНОВАМИ

Держава та органи місцевого самоврядування можуть здійснювати управління як через бюджетні установи – унітарні комунальні підприємства (стаття 78 Господарського кодексу України № 436-IV від 16 січня 2003 року), так і в акціонерних товариствах, створених у процесі корпоратизації, у статутних фондах яких державна (комунальна) частка перевищує 50%. Для останньому випадку підходить все, про що було написано раніше в главах №№ 1-12,

Але бюджетні установи мають зовсім інше регулювання. План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ та Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 10 грудня 1999 р. № 114 (надалі - ПРБУ). Він є дуже схожим на План рахунків, затверджений Наказом Міністерства фінансів України № 291 (надалі - ПРПО), але містить певні відмінності.

Рахунок № 20 “Виробничі запаси” має набагато менше субрахунків. Зокрема, у ПРБУ відсутні субрахунки:

- купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби,
- паливо,
- тара й тарні матеріали,
- матеріали, передані в переробку,
- запасні частини,
- матеріали сільськогосподарського призначення,
- інші матеріали.

Для бюджетних установ не створено рахунок біологічні активи (рахунки №№ 16 та 21 ПРПО) для обліку активів рослинництва та тваринництва, а продовжує використовуватися скасована у ПРПО назва для цього рахунку № 21 “Тварини на вирощуванні і відгодівлі”, яка використовується лише для поточних активів. Для довгострокових активів план рахунків бюджетних установ взагалі не містить рахунку для обліку бюджетних активів для бюджетних сільськогосподарських підприємств та бюджетних підприємств інших галузей, що здійснюють сільськогосподарську діяльність;

Відсутні рахунки №№ 23 “Виробництво”, 24 “Брак у виробництві”, 25 “Напівфабрикати” і 28 “Товари”.

Рахунок № 31 “Рахунки в банках” у Плані рахунків для бюджетних установ містить дев'ять субрахунків. Також створено рахунок № 32 “Рахунки в казначействі”, для якого Міністерством фінансів України створено субрахунки №№ 321-328.

У Класах 1 і 3 Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ повністю відсутні рахунки першого порядку для фінансових інвестицій, як довгострокових фінансових інвестицій (рахунок № 16 ПРПО), так і для поточних фінансових інвестицій (рахунок № 35 ПРПО) бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

У ПРБУ відсутні:

- рахунок № 35 “Поточні фінансові інвестиції”,
- рахунок № 38 “Резерв сумнівних боргів”,
- рахунок № 39 “Витрати майбутніх періодів”.

Клас 4 “Власний капітал” для бюджетних установ містить цілком відмінні рахунки.

Клас 5 ПРБУ “Довгострокові зобов'язання” для бюджетних установ не передбачає зобов'язань в іноземній валюті.

Клас 7 “Доходи” за ПРБУ є зовсім відмінним від класу 7 “Доходи” за ПРПО:

Клас 7. Доходи			
70	Доходи загального фонду	701	Асигнування з державного бюджету на видатки установи та інші заходи
		702	Асигнування з місцевого бюджету на видатки установи та інші заходи
71	Доходи спеціального фонду	711	Доходи за коштами, отриманими як плата за послуги
		712	Доходи за іншими джерелами власних надходжень бюджетних установ
		713	Доходи за іншими надходженнями спеціального фонду
		714	Кошти батьків за надані послуги
		715	Доходи, спрямовані на покриття дефіциту загального фонду
		716	Доходи за витратами майбутніх періодів
72	Доходи від реалізації продукції, виробів і виконаних робіт	721	Реалізація виробів виробничих (навчальних) майстерень
		722	Реалізація продукції підсобних (навчальних) сільських господарств
		723	Реалізація науково-дослідних робіт за договорами
74	Інші доходи	741	Інші доходи бюджетних установ

Що стосується бюджетних установ, то їхні доходи містять субрахунок № 702 “Асигнування з місцевого бюджету на видатки установи та інші заходи”.

Це саме стосується і рахунку класу 8:

80	Видатки із загального фонду	801	Видатки з державного бюджету на утримання установи та інші заходи
		802	Видатки з місцевого бюджету на утримання установи та інші заходи
81	Видатки спеціального фонду	811	Видатки за коштами, отриманими як плата послуги
		812	Видатки за іншими джерелами власних надходжень
		813	Видатки за іншими надходженнями спеціального фонду
82	Виробничі витрати	821	Витрати виробничих (навчальних) майстерень
		822	Витрати підсобних (навчальних) сільських господарств
		823	Витрати на науково-дослідні роботи за договорами
		824	Витрати на виготовлення експериментальних пристроїв
		825	Витрати на заготівлю і переробку матеріалів
		826	Видатки до розподілу

Клас 9 за ПРБУ – зовсім відсутній.

Клас 0 за ПРБУ не містить розбивки на субрахунки.

Треба встановити критерії ефективності використання бюджетних коштів. У приватному секторі критерієм ефективності є метод створення вартості для акціонерів, який можна використовувати і для для акціонерних товариств, у статутних фондах яких комунальна частка перевищує 50%. Так, це може бути планування рентабельності активів понад норму доходу на інвестований капітал ($K_a = K_a = (E/(E+D)) * K_e + D/(E+D) * K_d$), або у випадку розподілу інвестованого капіталу на власний капітал і на запозичений капітал – планування рентабельності власного капіталу понад норму доходу на власний капітал (K_e), визначену п. 23 Нац. Стандарту № 3, або планування рентабельності запозиченого капіталу понад норму доходу на запозичений капітал (K_d). Для визначення K_e , K_d та K_d Кабінет Міністрів України рекомендує саме метод кумулятивної побудови, який враховує додаткові ризики інвестування в оцінюваний цілісний майновий комплекс порівняно з інвестуванням в альтернативні об'єкти, що характеризується мінімальним ризиком.

Комерційні банки можуть завищувати цю норму як для кредитів, що надаються суб'єктам господарської діяльності в інвестиційну діяльність (2072 А, 2073 А), так і для кредитів суб'єктам господарської діяльності в поточну діяльність (операційний робочий капітал) - № 2062 А, № 2063А. В рентабельності власного капіталу в числівнику є чистий прибуток, який можна розкласти на нерозподілений прибуток (субрахунок № 441) плюс дивіденди (субрахунок № 671), а в знаменнику власний капітал – Клас 4, згідно інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженій наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. N 291.

У бюджетних установ структура власного капіталу, затверджена у Плані рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ та Порядку застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 10 грудня 1999 р. № 114, є досить відмінна:

Клас 4. Власний капітал бюджетної установи			
40	Фонд у необоротних активах	401	Фонд у необоротних активах за їх видами
		402	Фонд у незавершеному капітальному будівництві
41	Фонд у малоцінних та швидкозношуваних предметах за їх видами	411	Фонд у малоцінних та швидкозношуваних предметах за їх видами
43	Результати виконання кошторисів	431	Результат виконання кошторису за загальним фондом
		432	Результат виконання кошторису за спеціальним фондом
44	Результати переоцінок	441	Переоцінка матеріальних активів
		442	Інша переоцінка

Але рахунки №№ 431 “Результат виконання кошторису за загальним фондом” та 432 “Результат виконання кошторису за спеціальним фондом” рахунку № 43 у власному капіталі бюджетних установ є **функціональним аналогом** субрахункам № 441 “Прибуток нерозподілений” та № 442 “Непокритий збиток” у власному капіталі підприємств і організацій.

У Плані рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, затвердженому наказом Державного казначейства України від 28.11.2000 р. субрахунку № 431 бюджетної установи відповідає рахунок № 9121П “Поточні кошторисні призначення за коштами загального фонду місцевих бюджетів”, а субрахунку № 432 відповідає рахунок № 9122П “Поточні кошторисні призначення за коштами спеціального фонду місцевих бюджетів” розділу 91 “Кошторисні призначення” класу 9 “Позабалансовий облік”.

Якщо з ефективністю використання бюджетних коштів бюджетними установами ситуація є більш менш зрозумілою, то з ефективністю використання коштів місцевого бюджету остаточним критерієм може бути рахунок групи 512 розділу 51 класу 5 “Результат виконання місцевого бюджету” плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, затверджений наказом Державного казначейства України від 28.11.2000 р.:

5. Результат виконання бюджету			
51	Результат виконання бюджету		
	512	Результат виконання місцевого бюджету	
		5121АП	Результат виконання загального фонду місцевого бюджету

		5122АП	Результат виконання спеціального фонду місцевого бюджету
59	Контррахунок за результатом виконання бюджету		
	591	Контррахунок за результатом виконання бюджету	
		5911АП	Контррахунок за результатом виконання бюджету